

บทที่ 4

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

เนื่องจากการปฏิบัติราชการเป็นการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์และความสุขแก่สังคมส่วนรวมและประเทศชาติซึ่งเป็นการประพฤติปฏิบัติธรรมนั่นเอง จึงมีเป้าหมายในการทำงานเดียวกันกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้ามีเจตนารมณ์เพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น ทั้งในหมู่เทพและหมู่มนุษย์ ดังปรากฏจากพระพุทธพจน์ที่ตรัสแก่พระสาวก เมื่อเริ่มประกาศ พระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงจาริกไปเพื่อ ๑.ประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก ๒.เพื่ออนุเคราะห์โลก ๓.เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์”¹ และพระพุทธพจน์ที่ตรัสแก่พระสาวกเมื่อใกล้ปรินิพพานอันเป็นปัจฉิมโอวาทว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด”²

ดังนั้นจึงนำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 รวมทั้งหลักธรรมที่เกี่ยวข้องและหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ดังกล่าวไว้ในบทที่ 2 มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการทั้ง 3 ประการดังกล่าวได้ เพราะเป็นหลักธรรมสำหรับแก้ ปัญหาต่างๆ และพระพุทธเจ้ามีเจตนารมณ์ให้หลักธรรมต่างๆ เป็นประโยชน์และให้ความสุขแก่มนุษย์ โดยผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการประยุกต์ไว้ดังต่อไปนี้

4.1 ความหมายของการประยุกต์

4.2 การประยุกต์หลักอริยมรรคหมวดปัญญา

4.3 การประยุกต์หลักอริยมรรคหมวดศีล

4.4 การประยุกต์หลักอริยมรรคหมวดสมาธิ

4.5 การประยุกต์หลักอริยมรรคมีองค์ 8 รวมทั้งหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

4.6 การประยุกต์เชิงปฏิบัติการตามหลักมรรคสังคีติ แลหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจนูปบาท

4.1 ความหมายของการประยุกต์

การประยุกต์ในที่นี้ คือการนำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกัน มาประยุกต์ใช้แบบผสมผสานหรือใช้ร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการของไทย อันประกอบด้วย ปัญหาของตัวข้าราชการหรือพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องดีงามของข้าราชการ ปัญหาวิธีปฏิบัติ

¹วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

²ที.ม. (ไทย) 10/185/131.

ราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ และปัญหางานราชการไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ โดยมีจุดหมายปลายทางที่ประโยชน์สุขของประชาชน ความเจริญรุ่งเรือง ความสงบเรียบร้อย และความ มั่นคงที่ยั่งยืนของประเทศไทย ดังที่นักวิชาการทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ให้ความหมายของคำว่า “การประยุกต์” ไว้ดังต่อไปนี้

ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า ประยุกต์มาจากภาษาสันสกฤตว่า “ปรยูกต” ภาษาบาลีว่า “ปยุตต” แปลตามตัวหนังสือว่า “ถูกประกอบพร้อมแล้ว” ความหมายก็คือ การทำให้มันครบถ้วนในการนำมาใช้จนสำเร็จประโยชน์ เช่น เรามีเรือลำหนึ่ง เราแจวไม่เป็นก็คือเราประยุกต์ไม่ได้ รวมความว่า ทำให้มันเป็นประโยชน์ตามความหมายของมัน การประยุกต์มี 2 อย่าง คือ การประยุกต์โดยตรง หมายความว่า ธรรมข้อไหนกล่าวไว้เพื่อ ประโยชน์อะไร ก็ปฏิบัติลงไปโดยตรงเพื่อประโยชน์ อันนั้น ส่วนการประยุกต์โดยอ้อม หมายความว่า เราขอยืมหลักธรรมนั้นไปใช้เพื่ออย่างอื่นได้ เช่น โพธิปักขิยธรรมบัญญัติไว้เฉพาะไปสู่พระนิพพาน แต่ก็เอามาประยุกต์ใช้ในบ้านเรือนได้ ในการทำกิจการทั้งหลายที่เป็นหน้าที่ที่ ต้องทำยากๆได้ หรือว่าหลักธรรมนั้นมีไว้เพื่อพระภิกษุ สามเณร บรรพชิต แต่ก็เอาไปประยุกต์ใช้สำหรับฆราวาสได้ สรุปได้ว่าเป็นการทำให้สำเร็จประโยชน์ตรงตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของสิ่งนั้นๆที่บัญญัติขึ้นไว้และให้เต็มตามที่ควรจะทำ³

การคิดเชิงประยุกต์ หมายถึง ความสามารถในการนำเอาสิ่งที่มีอยู่เดิม ไปปรับใช้ประโยชน์ในบริบทใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยยังคงหลักการของสิ่งเดิมไว้⁴

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 เถลิงพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เถลิงพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 ให้ความหมายคำว่า “ประยุกต์” ว่า การนำความรู้ในวิทยาการต่างๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์

สรุปว่าการประยุกต์มีทั้งประยุกต์โดยตรงและประยุกต์โดยอ้อม ประยุกต์โดยตรง คือการนำไปปรับใช้เพื่อประโยชน์ตรงตามความมุ่งหมายที่มีไว้เฉพาะเจาะจง แต่การประยุกต์โดย อ้อมเป็นการนำไปปรับใช้ที่แตกต่างจากความมุ่งหมายเดิม เช่น นำหลักธรรมสำหรับการปฏิบัติไปสู่พระนิพพาน มาปรับใช้ในทางโลก หรือนำหลักธรรมสำหรับพระภิกษุมาปรับใช้กับฆราวาส

4.2 การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคหมวดปัญญา

การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคหมวดปัญญา เป็นการควบคุมความเห็น ความเข้าใจ ความเชื่อ ความยึดถือ ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงาม ตามหลักการ กฎเกณฑ์ มาตรฐานซึ่งมนุษย์ปรุ้งแต่งสร้างสรรค์ขึ้นสำหรับการปฏิบัติราชการ เช่น กฎหมายและระเบียบราชการต่างๆ อย่าง

³ พุทธทาสภิกขุ, **โพธิปักขิยธรรมประยุกต์** พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท ตาตาพับลิเคชั่น จำกัด, 2550), หน้า 13-16.

⁴ แนวความคิด 10 มิติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/posts/270717> (10 ส.ค. 2557)

สอดคล้องกับความจริงตามธรรมชาติที่เรียกว่า อิทัปปัจจยตา ปฏิจจนูปบาท สามารถประยุกต์หลักอริยมรรคหมวดปัญญาได้ ดังนี้

4.2.1 การประยุกต์ใช้สัมมาทิฐิ

การประยุกต์ใช้สัมมาทิฐิ คือ การมีและใช้ปัญญาเป็นมุมมองและวิสัยทัศน์ ในการปฏิบัติราชการ โดยการทำให้สัมมาทิฐิหรือปัญญาเกิดมีในตัวข้าราชการ ตามหลักอริยสัจ 4 ที่ว่ามรรคเป็นสิ่งที่ต้องทำให้เกิดมีในตน ดังนี้

1) ข้าราชการต้องสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดมีในตัวเอง โดยใช้หลักการพัฒนาปัญญาตามหลักธรรมในพุทธศาสนา 3 วิธี ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา ซึ่งประกอบด้วย สมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา มองเห็นและเข้าใจปัญหาของการปฏิบัติราชการทั้งปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องดีงาม ของข้าราชการเอง เช่น การไม่มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และวินัย การไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบ การไม่กล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรม และถูกกฎหมาย การไม่ยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน การไม่ยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์กร การไม่ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ เช่น การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบราชการต่างๆ การไม่อำนวยความสะดวกและบริการประชาชนอย่างเสมอภาค การไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น การไม่ทำงานเชิงรุก การไม่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง การไม่มุ่งเน้นประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ หรือปัญหาราชการไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ เช่น ไม่มีประสิทธิภาพและไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ไม่มีประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ไม่มีคุณภาพและไม่มีผู้รับผิดชอบต่อผลของงาน ไม่เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและประโยชน์สุขของประชาชน ข้าราชการต้องมีความ มตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และมีจิตสำนึกรับผิดชอบในการแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องและเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

2) ข้าราชการต้องมีและใช้ปัญญาต่อตนเอง โดยการปฏิบัติตามหลักธรรมมงคล 38 เช่น การตั้งตนไว้ชอบ เป็นพหูสูต มีวินัย ประพฤติธรรม ไม่ประมาทในธรรม งดเว้นจากบาป งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา มีความเคารพ มีความถ่อมตน มีความอดทน เป็นคนว่าง่าย บำเพ็ญตะบะ เข้าพบสมณะผู้สงบและสนทนาธรรมตามกาลที่สมควร เพื่อให้ตนเองมีความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น แนวความคิด ทักษะคดี ค่านิยมที่ถูกต้องดีงามต่อชีวิตการปฏิบัติราชการของตนเอง ที่สอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ ดังเช่นในเรื่องต่อไปนี้

(1) การปฏิบัติราชการด้วยความเข้าใจสัจธรรมแห่งชีวิตของตนเองว่าไม่ใช่ตัวตน บุคคลหรือสัตว์ แต่เป็นธรรมชาติที่ประกอบด้วยธาตุ 4 อันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ เช่นเดียวกับดิน น้ำ ลม ไฟ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ ไม่ใช่เพียงแต่รูปกายเท่านั้น แม้แต่นามคือจิตใจก็มีลักษณะโง่ ทึบ มืดบอด ไม่รับรู้อะไรเหมือนดิน มีลักษณะไหลไปสู่ที่ต่ำเหมือนน้ำ มีลักษณะพัดไปพัดมาและฟุ้งซ่านเหมือนลม มีลักษณะเรวร้อนเดือดดาลเหมือนไฟ ประกอบด้วยชั้น 5 อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หรือรูป จิต และเจตสิก หรือรูปกับนาม และประกอบด้วยอายตนะ 6 อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งย่อลงในรูปกับนาม การมีความเข้าใจเช่นนี้ จะช่วยลดอัตตาตัวตนของข้าราชการให้เป็นผู้ที่มีความเคารพต่อบุคคลอื่นและสิ่งต่างๆ มีความถ่อมตน

มีความสันโดษ รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น เข้าใจตนเองและผู้อื่นซึ่งต่างก็ประกอบด้วย ธาตุ 4 ชั้น 5 และอายตนะ 6 เช่นเดียวกัน เป็นต้น

(2) การปฏิบัติราชการด้วยศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งปัญญาโดยเชื่อในกฎแห่งกรรมหรือการกระทำของตนเอง กล่าวคือ เชื่อว่ากรรมมีจริง เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง เชื่อว่าชีวิตของตนเองมีกรรมเป็นของตน และต้องได้รับผลของกรรมที่ตนกระทำไว้ไม่ว่าดีหรือชั่ว เหตุที่เชื่อ กฎแห่งกรรมก็เพราะการเชื่อในปัญญาความตรัสรู้จริงของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้ตรัสสอนเรื่อง กฎแห่งกรรมไว้ พร้อมทั้งยืนยันและรับรองว่าชีวิตจะดีหรือชั่ว เจริญรุ่งเรืองหรือเสื่อม ก็เพราะกรรมของตนเองที่กระทำไว้เอง ดังพุทธพจน์ที่ว่าตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน มิใช่เพราะก รบ้นดาลของสิ่งภายนอกใด ๆ การมีความศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเช่นนี้จะช่วยให้ข้าราชการมีความสำนึก ในความรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ ยอมรับต่อผลที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติราชการของตนเอง เป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกในการ ลด ละ เลิกการทุจริต และการประพฤติมิชอบ ในการปฏิบัติราชการ และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเองในเรื่องดังกล่าว

(3) การปฏิบัติราชการด้วยศรัทธาที่ถูกตั้งโดยไม่เชื่ออะไรง่ายๆ ตามหลักกาลามสูตร 10 ประการ ได้แก่ ไม่เชื่อเพราะได้ฟังตามกันมา ไม่เชื่อเพราะได้เล่าสืบต่อกันมา ไม่เชื่อเพราะเห็นตามเขา ไม่เชื่อเพราะอ้างตำรา ไม่เชื่อเพราะเดาเอาเอง ไม่เชื่อเพราะคาดคะเนเอาเอง ไม่เชื่อเพราะตรึกเอาเองตามอาการที่เห็น ไม่เชื่อเพราะชอบใจว่าตรงกับลัทธิของตน ไม่เชื่อเพราะเห็นว่าผู้พูดน่าเชื่อถือ ไม่เชื่อเพราะเห็นว่าผู้พูดเป็นครูของตน แต่ควรเชื่อพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นมากกว่าครูของใครคนใดคนหนึ่ง จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะเรียกว่า “ครูของตน” แต่พระองค์เป็นบรมครูของโลกทั้งสาม คือ โลกนรก โลกมนุษย์ และโลกสวรรค์ และเป็นบรมครูของความพ้นจากโลกทั้งสาม คือ นิพพาน เพราะเป็นผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระ องค์เองด้วยการสร้างสมบารมีมาเป็นเวลายาวนานนับอสงไขย สิ่งที่ตรัสสอนไว้คือความจริงแท้ที่จำเป็นสำหรับชีวิตที่ต้องการความถูกต้องดีงาม และประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า และประโยชน์สูงสุดคือความพ้นโลกทั้งสาม การไม่เชื่ออะไรง่ายๆ จะช่วยให้เกิดความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความละเอียดถี่ถ้วนในการปฏิบัติราชการ เป็นหลักประกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดบกพร่องในการปฏิบัติราชการ และทำให้เกิดผลดีหรือความก้าวหน้าแก่ราชการยิ่งๆ ขึ้นไป

(4) การปฏิบัติราชการด้วยความเข้าใจกฎธรรมชาติเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่เรียกว่า นิยาม 5 ได้แก่ อุตุนิยาม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของโลกทางวัตถุ เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ ฤดูกาล เป็นต้น พืชนิยาม ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกำเนิดของชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืช รวมถึงการสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตดังกล่าว จิตตนิยาม ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต ธรรมนิยาม ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ และประการสุดท้ายคืออรรถนิยาม ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติเกี่ยวกับความเป็นเหตุและผลของสิ่งทั้งปวงรวมทั้งสิ่งมีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิตหรือวัตถุ การมีความเข้าใจกฎธรรมชาติเกี่ยวกับโลกและชีวิตดังกล่าว ทำให้ข้าราชการมีโลกทัศน์ และชีวทัศน์ที่กว้างไกล มีความคิดละเอียดรอบคอบ มีจิตใจกว้างขวางไม่เป็นคนคับแคบ เสริมสร้างให้มีจิตสาธารณะในการปฏิบัติราชการ และบริการประชาชน เพราะทุกคนต่างพึ่งพิงอิงอาศัยกัน เช่น แพทย์และวิศวกร ต้องอาศัยชาวนาปลูกข้าวให้กิน อาศัยช่างและกรรมกรสร้างบ้านให้อยู่ และชาวนา ช่าง กรรมกร ก็ต้องอาศัยแพทย์รักษายามเจ็บไข้ เป็นต้น

(5) การปฏิบัติราชการด้วยความเข้าใจกฎธรรมชาติด้านสูงสุดซึ่งเป็นรากฐานของหลักอริยสัจ 4 นั่นคือ กฎปฏิจสมุปบาท (แปลว่า การเกิดขึ้นพร้อมกันโดยอิงอาศัยกัน แสดงให้เห็นถึงความเป็นเหตุหรือสิ่งที่เป็เหตุ และความเป็นผลหรือสิ่งที่เป็ผลแบบต่างฝ่ายต่างอาศัยกัน เป็นความสัมพันธ์แบบสองทาง) และกฎอิทัปปัจจยตา (แปลว่า ความที่มีสิ่งนี้เป็นปัจจัยของสิ่งนี้เป็นความสัมพันธ์แบบทางเดียว) คำว่า เหตุปัจจัย หมายถึง สาเหตุ (cause) และเงื่อนไข (condition) ทุกชนิด สรุปได้ว่าสิ่งทั้งปวงล้วนมีเหตุทำให้เกิดขึ้น ไม่สามารถเกิดขึ้นหรือดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง สิ่งทั้งปวงเป็นสังขตธรรม คือเป็นไปตามเหตุปัจจัยเว้นแต่พระนิพพานซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติไม่ได้เกิดจากเหตุปัจจัยปรุงแต่ง

เมื่อพิจารณาความจริงตามหลักอริยสัจ 4 จะเห็นได้ว่าสมุทัยเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดทุกข์ และทุกข์ก็เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดสมุทัยได้ด้วย ซึ่งทุกข์และสมุทัยต่างก็เป็นสังขตธรรมและเป็นความสัมพันธ์แบบสองทาง เพราะต่างก็เป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน เรียกว่า ปฏิจสมุปบาทสายเกิด สำหรับมรรคเป็นเหตุปัจจัยให้เข้าถึง (มิใช่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิด) นิโรธหรือธรรมชาติที่เรียกว่านิพพานซึ่งเป็นอสังขตธรรม เพราะนิพพานมิใช่ธรรมที่เกิดจากเหตุปัจจัยปรุงแต่งอย่างทุกข์ และสมุทัย เรียกว่า ปฏิจสมุปบาทสายดับหรืออิทัปปัจจยตา ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางเดียวเพราะนิพพานมิได้เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดมรรค เพียงแต่มรรคเป็นเหตุปัจจัยให้เข้าถึงพระนิพพานทางเดียว แต่เมื่อเข้าถึงนิพพานแล้วย่อมเดินไปตามมรรคที่ถูกต้องตลอดไปจนสิ้นชีวิต

การเข้าใจกฎธรรมชาติด้านสูงสุดในหลักอริยสัจ 4 ดังกล่าว จะช่วยให้ข้าราชการมองเห็นความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง เข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหา มองเห็นทางแก้ไข ปัญหาต่างๆได้อย่างสงบเยือกเย็น ไม่ตื่นตกใจเมื่อพบปัญหาในการปฏิบัติราชการ และสามารถ ปฏิบัติราชการให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณภาพ

(6) การเข้าใจและการปฏิบัติราชการโดยใช้หัวใจของพุทธศาสนาเป็นแนวทาง ได้แก่ การไม่ทำความชั่วทั้งปวงโดยปฏิบัติตามหลักของเบญจศีล หลักกุศลกรรมบถ 10 เป็นต้น การทำความดีให้ถึงพร้อมโดยปฏิบัติตามหลักของเบญจธรรม หลักกุศลกรรมบถ 10 หลักบุญกิริยาวัตถุ 10 หลักสุจริต 3 เป็นต้น และการทำจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ โดยปฏิบัติตามหลักสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐานตามกำลังความสามารถ การปฏิบัติราชการโดยใช้หัวใจของพุทธศาสนาเป็นแนวทางจะช่วยป้องกันมิให้ข้าราชการกระทำในสิ่งที่เป็ความผิดความชั่วทั้งปวง กระทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามและเป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นรวมทั้งประชาชน เสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมให้แก่ข้าราชการ และข้าราชการสามารถปฏิบัติราชการด้วยสมาธิและสติปัญญา ทำให้การปฏิบัติราชการมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณภาพได้อีกด้วย

(7) การเข้าใจและการปฏิบัติราชการโดยใช้หลักมงคล 38 เช่น การทำบุญไว้ก่อน การตั้งตนไว้ชอบ การเป็นพหูสูต การมีศิลปะ การมีวินัย การมีวาจาสุภาพ การทำงานไม่คั่งค้าง การดเว้นจากบาป การเว้นจากการดื่มน้ำเมา การไม่ประมาทในธรรม การมีความเคารพ การมีความถ่อมตน การมีความสันโดษ การพึงธรรมตามกาล การมีความอดทน การเป็นคนว่าง่าย การเห็นสมณะ การสนทนธรรมตามกาล การบำเพ็ญตบะ การประพฤติพรหมจรรย์ การเห็นอริยสัจ เป็นต้น การเข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมมงคล 38 ดังกล่าว จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการ ช่วยเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมและวินัยของข้าราชการ

และช่วยให้การปฏิบัติราชการมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณภาพงานสำเร็จลุล่วงไม่ค้าง ค้าง เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ

(8) การมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย การมีจิตสำนึกในการประหยัดและใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม การมีจิตสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบต่อ ชี้อิสต์ยสุจริต มีจิตบริการ เสียสละ การมีจิตสำนึกที่มุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศทั้งผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ คุณภาพ การมีจิตสำนึกที่ยึดมั่นในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม หลักจรรยาวิชาชีพ หลักผลประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน หลักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

3) การมีและใช้ปัญญาต่อองค์กร ได้แก่การมีความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น แนวความคิด ทักษะคดี ค่านิยมที่ถูกต้องดีงามต่อองค์กรหรือหน่วยงานราชการที่ตนเองปฏิบัติราชการอยู่ ที่สอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ ดังเช่นในเรื่องต่อไปนี้

(1) องค์กรหรือหน่วยงานราชการเป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่ให้บริการอันเป็นประโยชน์และความสุขแก่สาธารณชนหรือประชาชนทั่วไป และเป็นการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ

(2) องค์กรหรือหน่วยงานราชการต้องใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ ได้แก่ การปฏิบัติราชการให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ลดขั้นตอน การปฏิบัติงาน ปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการ อำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการ เพื่อให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้

(3) ข้าราชการขององค์กรหรือหน่วยงานราชการต้องปฏิบัติราชการอย่างมีคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรม และเป็นไปตามหลักนิติธรรม เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณภาพ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยอันมั่นคงและยั่งยืนของประเทศชาติสืบไป

(4) ข้าราชการต้องมีความกตัญญูรู้สึกลึกซึ้งถึงบุญคุณขององค์กรหรือหน่วยงานราชการที่ตนเองปฏิบัติราชการอยู่ เพราะเป็นสถานที่ที่ให้ประโยชน์และความสุขแก่ตนเอง และครอบครัว เป็นแหล่งที่ให้ทั้งงานทำ และให้เงินเดือนตอบแทนการทำงาน ให้ตำแหน่งหน้าที่ที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี ให้สวัสดิการต่าง ๆ ให้ความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน ให้ความรู้และให้การฝึกอบรมพัฒนาให้เป็นคนดีของสังคม ให้โอกาสในการบำเพ็ญบุญบารมีเพื่อสร้างสรรคงานที่ดีงาม และมีประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนในโลกนี้ อันเป็นการสั่ง สมบุญบารมีไว้เป็นเสบียงเดินทางในโลกหน้าได้ด้วย ตลอดจนเป็นโอกาสในการบำเพ็ญบุญบารมี 10 ประการอันได้แก่ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิชชาน เมตตา และอุเบกขา ทั้งในระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงสุด แล้วแต่กำลังความสามารถของตนเอง

(5) ข้าราชการพึงมีจิตสำนึกในการตอบแทนบุญคุณขององค์กรหรือหน่วยงานราชการที่ตนเองปฏิบัติราชการอยู่ โดยปฏิบัติราชการให้ถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบราชการ

พร้อมทั้งปฏิบัติราชการอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และวินัยของข้าราชการ เพื่อให้งานราชการสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณภาพ และมุ่งหมายให้เกิดการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ และมุ่งมั่นให้ประชาชนได้รับประโยชน์และความสุข และประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อยอันมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

4) การมีและใช้ปัญญาต่อประชาชน ได้แก่การมีความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น แนวความคิด ทักษะคติ ค่านิยมที่ถูกต้องดีงามต่อประชาชนที่สอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ ดังเช่นในเรื่องต่อไปนี้

(1) ประชาชนทุกคนคือเพื่อนร่วมทุกข์ อันมีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่นเดียวกันกับข้าราชการ พึงปฏิบัติต่อประชาชนตามหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ไม่เบียดเบียนประชาชนให้ทุกข์ยากเดือดร้อน แต่ช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตามภารกิจและหน้าที่ราชการของตนเองอย่างเต็มกำลังความสามารถ

(2) ประชาชนทุกคนเป็นผู้มีพระคุณต่อข้าราชการ เพราะเป็นผู้เสียภาษีเงินเดือนของข้าราชการมาจากเงินภาษีของประชาชน ข้าราชการมีงานทำก็เพราะมีประชาชนเป็นผู้รับบริการจากภารกิจราชการงานของข้าราชการ หากไม่มีประชาชนข้าราชการก็จะไม่มีงานทำ เพราะงานที่ข้าราชการทำนั้นล้วนแต่เป็นงานที่ให้บริการแก่ประชาชนผู้เป็นลูกค้าและผู้มีพระคุณตลอดชีวิตราชการของข้าราชการ

(3) ข้าราชการพึงให้บริการประชาชนด้วยความเต็มใจ คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่พึงได้รับ บริการจากรัฐอย่างเสมอภาค เอาใจใส่ในความทุกข์เดือดร้อนของประชาชน และช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจ โดยใช้หลักธรรมต่าง ๆ เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น 4 ประการ ได้แก่ ทานคือการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ปิยวาจาคือการพูดจาน่ารัก นานิยมนับถือ อตถจริยา คือการบำเพ็ญประโยชน์ สมานัตตตา คือความมีตนเสมอ ให้บริการประชาชนด้วยความเสมอภาคปราศจากอคติ 4 คือความลำเอียง 4 ประการ ได้แก่ ฉันทาคติ ซึ่งเป็นความลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ ซึ่งเป็นความลำเอียงเพราะชัง โมหาคติ ซึ่งเป็นความลำเอียงเพราะหลง ภัยาคติ ซึ่งเป็นความลำเอียงเพราะกลัว

5) การมีและใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาในการปฏิบัติราชการตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งสรุปความสั้น ๆ ได้ว่า ธรรมทั้งหลายเกิดแต่เหตุ เมื่อเหตุดับธรรมทั้งหลายก็ดับ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

(1) ปัญหาอุปสรรคทุกสิ่งทุกอย่าง ความเสื่อมหรือความเจริญก้าวหน้าของงานราชการ ที่เกิดขึ้นหรือที่จะเกิดขึ้นในการปฏิบัติราชการย่อมเกิดจากเหตุ อย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอน การแก้ปัญหาอุปสรรคหรือแก้ปัญหาความเสื่อมของงานราชการหรือการสร้างความสำเร็จก้าวหน้าให้แก่งานราชการ จึงต้องค้นหาเหตุให้พบก่อนแล้วแก้ที่เหตุ ถ้าเป็นเหตุของปัญหาอุปสรรคหรือเหตุแห่งความเสื่อม ก็ต้องดับเหตุนั้นเสีย ถ้าเป็นเหตุแห่งความ เจริญก้าวหน้า ก็ต้องสร้างต้องทำให้เกิดมีขึ้น โดยปฏิบัติตามหลักของอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อดับเหตุแห่งความเสื่อมหรือสร้างเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าเหล่านั้น

(2) เมื่อพิจารณาจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจะพบว่าเหตุแห่งธรรมทั้งหลายทั้งที่เป็นเหตุแห่งความโลภ สื่อมและเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้า ล้วนเกิดจากจิตใจ ดังพุทธพจน์ที่ว่า ธรรมทั้งหลายเกิดจากใจ มีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นประธาน เมื่อคนให้ลึกลงไปอีกก็จะพบว่าเหตุที่แท้จริงที่ซ่อนเร้นอยู่ในใจอีกชั้นหนึ่งก็คือ เจตสิก ซึ่งมีทั้งฝ่ายกุศลที่เป็นเหตุแห่งความเจริญ เช่น ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง เป็นต้น และฝ่ายอกุศลที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งเป็นกิเลส เป็นต้น เมื่อใจมีความโลภ ก็มีสภาพเป็นเปรตที่มีความอยากไม่สิ้นสุด มุ่งแต่แสวงหากอบโกยทุจริตคอร์รัปชั่น แข่งขันแย่งชิงกัน เมื่อใจมีความโกรธก็มีสภาพเป็นยักษ์มาร มีความเกลียดชังอาฆาตพยาบาทเคียดแค้น ต่อสู้เข่นฆ่าทำลายล้างกัน และเมื่อใจมีความหลงก็มีสภาพเป็นสัตว์เดรัจฉาน ไม่รู้บาปบุญคุณโทษ มีแต่การเบียดเบียนทำร้ายและทำลายกัน นำความเสื่อมและความหายนะมาสู่สังคมและโลก แต่หากใจมีความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง จิตใจย่อมมีสภาพที่ตรงกันข้ามกัน ย่อมนำไปสู่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูล มีความรักเมตตาสามัคคีกัน อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข มุ่งให้เกิดประโยชน์และความสุขต่อกัน สังคมและโลกก็มีสันติสุข

(3) ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นเหตุให้เกิดอัตรากำลัง เกิดความเห็นแก่ตัวซึ่งเกิดได้ทั้งในระดับปัจเจกชน และระดับกลุ่มหรือชุมชนหรือสังคม เมื่อข้าราชการคนใดคนหนึ่งเกิดความโลภอยากได้ ก็นำไปสู่การทุจริตประพฤติมิชอบในระดับปัจเจกชน แต่เมื่อข้าราชการหลายคนคบคิดกันเองหรือร่วมมือกับภาคเอกชน พ่อค้า นักธุรกิจ ในการทุจริตประพฤติมิชอบ ก็เป็นการทุจริตประพฤติมิชอบในระดับกลุ่ม ข้าราชการที่มีความโลภอยากได้ก็ถือว่าเป็นผู้ที่ขาดคุณธรรม และเมื่อกระทำการทุจริตประพฤติมิชอบก็ถือว่าเป็นผู้ที่ขาดจริยธรรม ในการปฏิบัติราชการ และเป็นผู้ที่ขาดจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการเพื่อประโยชน์สาธารณะ เพราะมุ่งแต่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือผลประโยชน์ของพวกเขาซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญของระบบราชการในปัจจุบัน ที่ข้าราชการทุจริตคอร์รัปชั่นทั้งโดยเฉพาะตนคนเดียวยาวหรือร่วมมือกับเพื่อนข้าราชการหรือนักการเมือง ทั้งที่เกิดจากการคิดมิชอบของตนเองหรือเกิดจากอิทธิพลของค่านิยมวัตถุนิยมและบริโภคนิยมและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

(4) สังคมในปัจจุบันสิ่งแวดล้อมต่างๆ ส่วนใหญ่มีแต่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เพราะส่งเสริมค่านิยมวัตถุนิยมและบริโภคนิยมซึ่งเป็นการใส่เชื้อเพลิงแห่งความโลภอยากได้ ก่อให้เกิดการแสวงหาเงินทองมาเพื่อซื้อหาวัตถุต่างๆ ทั้งปัจจัย 4 ปัจจัยที่ 5 คือ รถยนต์ ปัจจัยที่ 6 คือ โทรศัพท์มือถือ และปัจจัยอื่นๆ ที่สนองตามคุณในรูปแบบ เสียง กลิ่น รส สัมผัส สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุให้ข้าราชการทุจริตคอร์รัปชั่น และเป็นเหตุต่อเนื่องโดยหลักของอิทธิปัจจัยตา ปฏิจสงมุปาบาท ทำให้ข้าราชการขาดคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม และวินัย เป็นเหตุให้การปฏิบัติราชการขาดประสิทธิภาพและคุณภาพ และไม่ประหยัด เพราะงบประมาณสูญเปล่าไปจากการทุจริตคอร์รัปชั่นจำนวนมหาศาลในแต่ละปี การพัฒนาประเทศจึงไม่เจริญก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ เพราะความโลภเป็นเหตุให้เกิดการแสวงหาเกินความพอดีจนกลายเป็นการแข่งขันแย่งชิงผลประโยชน์กันจนกลายเป็นความโกรธเคืองและพัฒนาเป็นความอาฆาตพยาบาทแบ่งพรรคแบ่งพวกต่อสู้กัน ดังจะเห็นได้จาก

สถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันที่แบ่งเป็นพวกเสื้อสีต่าง ๆ กลุ่มต่างๆ หลายพวกหลายกลุ่ม สร้างความปั่นป่วนสับสนวุ่นวายให้แก่ประเทศ

(5) เหตุของความเสื่อม เสียหายทั้งหลายทั้งปวงก็คือจิตใจ พระพุทธเจ้าจึงสอนเน้นลงที่จิตใจโดยให้แก้ปัญหที่จิตใจ โดยใช้ปัญญาเป็นหลัก และมีกัลยาณมิตรคอยแนะนำ ตักเตือนชี้แนวทางที่ถูกต้อง แต่ปัจจัยชี้ขาดก็คือปัญญา (สัมมาทิฐิ) ที่เกิดจากการโยนิโสมนสิการ (สัมมาสังกัปปะ) ของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ โดยใช้ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เป็นกำลังหนุนให้การพัฒนาจิตใจไปสู่ความดีงาม จนประสบความสำเร็จ โดยอาจนำหลักธรรมอื่น ๆ ในโพธิปักขิยธรรมมาช่วยเป็นกำลังหนุนอีกแรง หนึ่ง เช่น สติปัฏฐาน 4 เพื่อเพิ่มกำลังของสติสัมปชัญญะ สัมมปธาน 4 เพื่อเพิ่มกำลังของความเพียรพยายาม อิทธิบาท 4 เพื่อเพิ่มกำลังหนุนแก่ความสำเร็จของงาน อินทรีย์ 5 พละ 5 หรือ โพชฌงค์ 7 เพื่อเพิ่มกำลังของปัญญาในการรู้เห็นและเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง รู้จักผิดชอบ ชั่วดี รู้จักเหตุแห่งความเสื่อมและเหตุแห่งความเจริญ รู้จักวิธีดับเหตุแห่งความเสื่อมและวิธีสร้างเหตุแห่งความเจริญ เมื่อจิตใจได้รับการพัฒนาจนกิเลสเบาบางลง การคิดทุจริตก็จะลดลงและการกระทำ การทุจริตและประพฤติมิชอบก็จะลดลงเช่นกัน การคิดและกระทำในทางสุจริตก็จะ เพิ่มขึ้น การปฏิบัติราชการก็จะเป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงามและสร้างความเจริญก้าวหน้าในงานราชการได้ ยิ่งขึ้น

การประยุกต์ใช้สัมมาทิฐิเพื่อแก้ปัญหของการปฏิบัติ ราชการ สามารถสรุป เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาทิฐิเพื่อแก้ปัญหของการปฏิบัติราชการ

สัมมาทิฐิ	การแก้ปัญหของการปฏิบัติราชการ
ความเห็นชอบ ได้แก่ ความเห็นถูกต้อง ความเข้าใจถูกต้อง ความเชื่อถูกต้อง ความยึดถือถูกต้อง ความเห็นชอบตาม ทำนองคลองธรรม	1. การมีและใช้ปัญญาต่อตนเอง ดังนี้ 1.1 ข้าราชการต้องสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นในตนเอง โดยพัฒนาปัญญาตามหลักธรรมในพุทธศาสนา 3 วิธี ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา เพื่อให้เกิดความตระหนัก เข้าใจ และแก้ไขปรับปรุงปัญหาของการปฏิบัติราชการ ทั้ง 3 ประการ คือ ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องดีงามของข้าราชการ ปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ และปัญหางาน ราชการไม่บรรลุ เป้าหมายในการพัฒนาประเทศ 1.2 ปฏิบัติราชการตามแนวทางของหลักธรรมมงคล 38 1.3 ปฏิบัติราชการด้วยความเข้าใจสัจธรรมแห่งชีวิตของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย ธาตุ 4 ชั้น 5 และ आयตนะ 6 1.4 ปฏิบัติราชการโดยเชื่อกฎแห่งกรรม 1.5 ปฏิบัติราชการด้วยศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักกาลามสูตร

สัมมาทิฐิ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
	1.6 ปฏิบัติราชการด้วยความเข้าใจกฎธรรมชาติดังเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่เรียกว่า นิยาม 5 1.7 ปฏิบัติราชการด้วยความเข้าใจกฎธรรมชาติสูงสุดซึ่งเป็นรากฐานของอริยสัจ 4 นั่นคือ กฎปฏิบัติจสมุปปาท และ กฎอทิปปัจจยตา 1.8 ปฏิบัติราชการตามแนวทางของหัวใจพุทธศาสนา ได้แก่ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำความดีให้ถึงพร้อม และการทำจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ 2. การมีและใช้ปัญญาต่อองค์กร ดังนี้ 2.1 องค์กรต้องให้บริการอันเป็นประโยชน์และความสุขแก่ สาธารณชน พร้อมทั้งพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ 2.2 องค์กรต้องใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ 2.3 ข้าราชการต้องปฏิบัติราชการขององค์กรอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ถูกต้องตามหลักนิติธรรม และมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล 2.4 ข้าราชการต้องมีความกตัญญู รู้สึกลำบากถึงบุญคุณขององค์กรที่ตนเองปฏิบัติราชการอยู่ 2.5 ข้าราชการต้องมีความกตเวทีย มีจิตสำนึกในการตอบแทนบุญคุณขององค์กรที่ตนเองปฏิบัติราชการอยู่ 3.การมีและใช้ปัญญาต่อประชาชน ดังนี้ 3.1 ประชาชนทุกคนเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย พึ่งปฏิบัติต่อประชาชนตามหลักพรหมวิหาร 4 3.2 ประชาชนทุกคนเป็นผู้มีพระคุณต่อข้าราชการ เพราะข้าราชการได้รับเงินเดือนจากเงินภาษีของประชาชน 3.3 ข้าราชการพึงให้บริการประชาชนด้วยความเต็มใจและคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนอื่นใดอีก 4.การมีและใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 ดังนี้ 4.1 ข้าราชการต้องแก้ปัญหาให้ถูกต้องที่สาเหตุของปัญหา โดยเฉพาะ ปัญหา ของการปฏิบัติราชการทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ปัญหา พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องดีงามของข้าราชการ ปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ และปัญหางานราชการไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ 4.2 ข้าราชการต้องพัฒนาจิตใจตนเอง เพราะจิตใจคือสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาต่างๆ

สัมมาทิฐิ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
	4.3 ข้าราชการต้องลดความเห็นแก่ตัว โดยพัฒนาจิตใจให้ความโลภ โกรธ หลง ลดลง อยู่ในระดับที่เกิดความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม รู้จักผิด ชอบ ชั่ว ดี ความเสื่อม ความเจริญ เหตุแห่งความเสื่อมความเจริญ การดับเหตุแห่งความเสื่อม และการสร้างเหตุแห่งความเจริญ ดังต่อไปนี้ 1) ยึดมั่นในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม และวินัยราชการ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมให้ถูกต้องดีงามขึ้น 2) มีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมให้ถูกต้องดีงามขึ้น 3) แยกเรื่องส่วนตัวออกจากตำแหน่งหน้าที่ราชการ ยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน เพื่อปฏิบัติราชการให้ถูกต้องและให้งานราชการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ 4) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รักษามาตรฐาน มีคุณภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อปฏิบัติราชการให้ถูกต้องและให้งานราชการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ 5) ยึดมั่นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข 6) ยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์กร 7) ยึดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งจะทำให้วิธีปฏิบัติราชการเป็นไปด้วยความถูกต้อง 8) ยึดหลักประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ คุณภาพ และหลักการพัฒนาองค์กรในการปฏิบัติราชการ

4.2.2 การประยุกต์ใช้สัมมาสังกัปปะ

การประยุกต์ใช้สัมมาสังกัปปะ คือ การมีและใช้แนวความคิด หลักการ และอุดมการณ์ในการปฏิบัติราชการ โดยการคิดถูกวิธี การรู้จักคิด การคิดเป็น ตามหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นการคิดโดยแยกกายตามคลองธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น โดยยึดถือตาม เจตนารมณ์ในการประกาศพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่พระสาวกว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ ...” ประกอบด้วยปัจฉิมโอวาทที่ตรัสแก่พระสาวกว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทให้เกิด

สำหรับการปฏิบัติราชการนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 74 บัญญัติไว้ให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ประชาชน ตามหลัก

ธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มาตรา 279 บัญญัติไว้ให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม มาตรา 280 บัญญัติให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะหรือให้คำแนะนำในการจัดทำประมวลจริยธรรม ตามมาตรา 279 และส่งเสริมให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีจิตสำนึกในด้านจริยธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นแนวความคิด หลักการ และอุดมการณ์ในการปฏิบัติราชการได้ว่า ต้องมุ่งหมายต่อประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์ของประชาชน การปฏิบัติต้องถูกต้องตามกฎหมาย ตามหลักธรรมาภิบาล และตามประมวลจริยธรรม อันถือได้ว่าเป็นไปตามคลองธรรม

ในการปฏิบัติราชการ ข้าราชการต้องเกี่ยวข้องกับบริบทและสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากมาย เช่น ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้ บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน ประชาชน เพื่อนข้าราชการ ต่างหน่วยงาน ทรัพย์สินเงินทองของราชการ ยศถาบรรดาศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่ราชการ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ย่อมเข้ามากระทบสัมผัสให้เกิดการรับรู้และเกิดอารมณ์ความรู้สึกในทางโลก โกรธ หลง พ้อใจ ไม่พ้อใจ และนำไปสู่การกระทำที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือตามหลักธรรมาภิบาล หรือตามประมวลจริยธรรมได้ หากไม่มีสัมมาสังกัปปะในการปฏิบัติราชการ ฉะนั้นข้าราชการพึงมีและใช้สัมมาสังกัปปะในการปฏิบัติราชการ ดังต่อไปนี้

1) การควบคุมความโกรธให้ได้ โดยวิธีการ

(1) ไม่หมกมุ่นครุ่นเครียดกับความโกรธ

มีสติระลึกได้ถึงความรู้สึกโกรธ และมีสัมปชัญญะรู้ตัวทั่วพร้อมถึงความโกรธ และคิดโดยแยบคายให้เห็นว่าความรู้สึกโกรธเป็นเวทนาขันธ์และเป็นสังขตธรรมที่เกิดจากการปรุงแต่งซึ่งเกิดขึ้นตามหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจสมุปบาท และย่อมดับไปได้ตามหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจสมุปบาท เช่นเดียวกัน เพราะอยู่ภายใต้อำนาจของกฎไตรลักษณ์คือมีความไม่เที่ยงทนอยู่ไม่ได้ ไม่เป็นตัวตน มีเหตุให้เกิดขึ้นและดับไปตามหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจสมุปบาท และกฎของไตรลักษณ์ ตามพุทธพจน์ที่ว่า ยภิกขุ สมุทยธมมํ สพพนต์ นิโรธธมมตํ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมตา สิ่งนั้นย่อมดับไปเป็นธรรมตา โดยพิจารณาให้พบเหตุของความโกรธนั้น แล้วดับเหตุที่เสียตามหลักของอริยสัจ 4

(2) ไม่ผูกใจเจ็บ อาฆาตพยาบาท

การหมกมุ่นครุ่นคิดอยู่กับความโกรธนำไปสู่การผูกใจเจ็บ อาฆาตพยาบาทซึ่งเป็นนิวรณ์ธรรมประเภทหนึ่ง เป็นเหตุให้จิตใจขุ่นมัวมืดดำ ไม่มีความสุข ขว้างกันจิตใจไม่ให้พัฒนาไปสู่ความดีงาม และปิดกั้นสติปัญญา เป็นเหตุให้คิดพูดทำในสิ่งที่ผิดจากทำนองคลองธรรม นำไปสู่ความเสื่อมความชั่วร้าย เป็นการเบียดเบียนทำร้ายตนเองและจะเป็นเหตุให้คิดเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่นต่อไป ฉะนั้นควรพิจารณานำหลักเมตตาธรรมมาแก้ไขการผูกใจเจ็บ อาฆาตพยาบาท และนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการมาใช้ในการป้องกันรักษาตนเองให้ตั้งมั่นอยู่ในความถูกต้องดีงาม โดยพิจารณาให้รู้จักเหตุและผลของเหตุ การรู้จักตนเอง การรู้จักประมาณตนเอง รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล และรู้จักกาลเทศะในการสมาคมกับบุคคลหรือติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน

(3) มองโลกในแง่บวก คิดเชิงบวก แปรความโกรธให้เป็นประโยชน์

มีสติระลึกได้ถึงความรู้สึกโกรธ และมีสัมปชัญญะรู้ตัวทั่วพร้อมถึงความโกรธ เห็นโทษของความโกรธว่าทำให้เกิดความทุกข์ การจองเวร เป็นภัยแก่ตนเอง เป็นการทำร้ายตนเอง เราควรเจริญเมตตาเพื่อคลายความโกรธและระงับดับความโกรธเสียซึ่งเป็นทางนำความสงบสุขและประโยชน์มาให้ตนเองและผู้อื่นที่เป็นเหตุให้เราโกรธอีกด้วย อย่างน้อยที่สุดก็ไม่คิดเบียดเบียนผู้ที่ทำให้เราโกรธและการไม่คิดเบียดเบียนนั้นก็เป็นประโยชน์และความสุขแก่ตนเองในขณะเดียวกันด้วย

2) การไม่คิดเบียดเบียนทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

โดยการฝึกฝนตนเองให้เลิกความคิดที่ทุ จริตและเสริมสร้างให้มี มโนสุจริต ต่อการปฏิบัติราชการในการบริการประชาชน ในการ ทำงานร่วมกับข้าราชการอื่นๆ ในการปฏิบัติต่อผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ด้วยการโยนิโสมนสิการเกี่ยวกับการคิด การพูด การกระทำต่อบุคคลดังกล่าวในทางที่ถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์และความสุข แต่ฝ่ายเดียว ไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ เป็นโทษและเป็นภัยอันตรายแก่เขา และการไม่คิดเบียดเบียนประชาชน เพื่อนข้าราชการผู้บังคับบัญชา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ก็มีผลเป็น การไม่เบียดเบียนตนเองนั่นเอง นอกจาก การไม่เบียดเบียนแล้ว ยังต้องแผ่เมตตาให้บุคคลเหล่านั้นมีความสุข และให้ความกรุณา ในการช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ในทางที่ดีงาม เป็นคุณเป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุข การแผ่เมตตาและให้ความกรุณาแก่ผู้อื่น ย่อมส่งผลกลับมาให้ตนเองตามหลักกฎแห่งกรรม ซึ่งมีคำกล่าวในเชิงเปรียบเทียบที่ว่า บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น

พระราชนิพนธ์ วิจารณ์ (ไชยเจริญ) ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลัก กุพุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพุทธศาสนา⁵ มีใจความว่า แนวทางการพัฒนาที่ถูกทางและสมดุลคือการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

3) การไม่ติดอยู่กับลาภยศ ทำความดีโดยไม่หวังลาภยศ

(1) ยินดีตามที่ได้ ไม่ตั้งความหวังในสิ่งต่างๆ มากเกินไป เพราะความจริงกับกับความหวังอาจแตกต่างกันได้ ความจริงอาจไม่ใช่สิ่งที่คิดหวังไว้ สิ่งที่คิดหวังไว้อาจไม่ใช่ความจริง จึงต้องเตรียมจิตใจไว้ให้พร้อมที่จะรับความจริงที่ไม่ตรงกับสิ่งที่คิดหรือคาดหวัง แม้จะได้มากหรือน้อยกว่าที่คิดหรือคาดหวังไว้ ก็มีความยินดีและยอมรับได้ เพราะความจริงย่อมเป็นไปตามหลักกฎแห่งกรรมและกฎไตรลักษณ์ แต่ความคาดหวังเป็นกิเลสที่แปรปรวนได้ตลอดเวลาจึงมีทั้งโอกาสที่จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

(2) ยินดีกับสิ่งที่ได้มาตามกำลังความสามารถ ทำงานโดยไม่ตั้งความหวังที่สูงเกินไปและไม่หวังสิ่งตอบแทน และยอมรับได้ในผลงานที่เกิดจริงรวมทั้งผลตอบแทนอันจะพึงได้รับจากผลงานนั้น ไม่ว่าจะน้อยหรือมากกว่าผลงานที่ทำได้ก็ตาม

⁵พระราชนิพนธ์ วิจารณ์ (ไชยเจริญ) , “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2546).

(3) ยินดีกับสิ่งที่เหมาะสมกับตน พึงยอมรับว่าทุกสิ่งที่ได้มาหรือเกิดขึ้นกับตน เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับตนแล้ว เพราะเป็นสิ่งที่เกิดจากกรรมของตนเองที่ได้ทำไว้ ในปัจจุบันหรือในอดีต กฎแห่งกรรมเป็นกฎที่ให้ความยุติธรรม มตรงตามความเป็นจริงได้มาก ที่สุดแล้ว จึงไม่ควรเรียกร้องหาความเป็นธรรมจากสิ่งใด ๆ หรือจากใคร ๆ อีก เพราะไม่อาจให้ความเป็นธรรมได้ดีกว่ากฎแห่งกรรม

การประยุกต์ใช้สัมมาสังกัปปะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ สามารถ สรุปเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาสังกัปปะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

สัมมาสังกัปปะ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
ความดำริชอบ ความคิดชอบ ความไตร่ตรองชอบ ความดำริออกจากกาม ความดำริในการไม่พยายาบาท ความดำริในการไม่เบียดเบียน	1. คิดเชิงบวก 2. คิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3. คิดแก้ปัญหา 4. คิดเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง พัฒนา 5. คิดป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน 6. คิดที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบราชการ หลักธรรมาภิบาล รวมทั้งมาตรฐานทางจริยธรรม 7. คิดรักษาประโยชน์ของส่วนรวม 8. คิดที่จะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน 9. คิดควบคุมความโกรธของตนเอง 10. คิดในทางไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 11. คิดให้เกิดความพอใจในสิ่งที่มีอยู่หรือได้มา ไม่โลภมาก

4.3 การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคหมวดศีล

การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคหมวดศีล เป็นการควบคุมจิตใจ ร่างกายและคำพูดในการปฏิบัติราชการให้ถูกต้องเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการของไทย 3 ประการคือ ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ ปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ และปัญหางานราชการ ไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ เพื่อแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมในการประกอบอาชีพราชการของข้าราชการให้ถูกต้องดีงามตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และเพื่อให้ข้าราชการปฏิบัติราชการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบราชการ และกฎเกณฑ์ต่างๆ และงานราชการเกิดผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

โดยการพัฒนาร่างกาย วาจา จิตใจ และการประกอบอาชีพราชการของข้าราชการ สามารถประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคหมวดศีลได้ ดังนี้

4.3.1 การประยุกต์ใช้สัมมาวาจา

การประยุกต์ใช้สัมมาวาจา คือ การมี และใช้สัมมาวาจาในการพูดจาปราศรัย ที่ถูกต้องดีงาม สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ ในการปฏิบัติราชการ

1) จุดประสงค์ของการมีและใช้สัมมาวาจา

- (1) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ เพราะสัมมาวาจาเป็นวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานน่าฟัง ย่อมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนได้
- (2) เพื่อสร้างความไว้วางใจกับทุกคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติราชการ เพราะสัมมาวาจาเป็นวาจาที่จริงใจ เป็นความจริง ไม่หลอกลวง ย่อมสร้างความเชื่อถือและความไว้นับถือแก่ทุกคนได้
- (3) เพื่อสร้างความยอมรับความเป็นผู้นำ เพราะสัมมาวาจาไม่เป็นการพูดส่อเสียดให้ร้ายป้ายสีแก่ผู้ใด ย่อมเป็นที่รักที่พอใจและเป็นที่ยอมรับของทุกคนที่ได้รู้จัก
- (4) เพื่อสร้างสรรค์ภูมิปัญญา เพราะสัมมาวาจาไม่ใช่วาจาที่เพ้อเจ้อเหลวไหลไร้สาระ แต่เป็นวาจาที่มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ได้ยินได้ฟังและนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตหรือการปฏิบัติงานได้
- (5) เพื่อสื่อสารให้เข้าใจได้ เพราะสัมมาวาจาเป็นวาจาที่ประกอบด้วย ยเมตตา มีความปรารถนาดี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล ย่อมเป็นทางให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

2) หลักปฏิบัติของการมีและใช้สัมมาวาจา

- (1) พูดจาประทับใจ โดยใช้วาจาที่ไพเราะสุภาพอ่อนหวาน ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีวาจาสุภาพ การมีศิลปะในการพูดจา เพื่อสร้างความประทับใจแก่ผู้ฟัง การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน การมีความเคารพต่อผู้ฟัง
- (2) พูดจาจริงใจ ใช้ถ้อยคำที่เป็นความจริง มีเหตุผล มีหลักฐานอ้างอิงสนับสนุน และพิสูจน์ความจริงได้ ไม่โกหกหลอกลวง
- (3) พูดจาให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่คณะ ไม่พูดส่อเสียด ใส่ร้ายป้ายสี ยุ่วยุให้แตกแยกกัน
- (4) พูดจาได้สาระ สร้างสรรค์ประโยชน์ ไม่พูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล ไร้สาระ

การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ สามารถสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ ดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

สัมมาวาจา	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
เจรจาขอ เจตนางดเว้นการพูด เท็จ เจตนางดเว้นการพูด ส่อเสียด เจตนางดเว้นการพูด คำหยาบ เจตนางดเว้น การพูดเพื่อเจ้า	1. ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วนถูกต้อง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง 2. พูดจาสุภาพอ่อนหวานต่อประชาชน 3. ไม่รายงานเท็จหรือปกปิดความจริงต่อผู้บังคับบัญชา 4. ไม่กล่าววาจาดูหมิ่นเหยียดหยามประชาชน 5. มีวาจาสุภาพ มีศิลปะในการพูดจากับประชาชน 6. พูดจาได้ประทับใจ ได้สารประโยชน์ เกิดความสามัคคี มีความจริงใจ

4.3.2 การประยุกต์ใช้สัมมากรรมันตะ

การประยุกต์ใช้สัมมากรรมันตะ คือ การมีและใช้สัมมากรรมันตะในการประพฤติปฏิบัติตน การแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงาม สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ ในการปฏิบัติราชการ

1) จุดประสงค์ของการมีและใช้สัมมากรรมันตะ

(1) เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะการปฏิบัติราชการด้วยสัมมากรรมันตะ เป็นการไม่เบียดเบียนทำร้ายร่างกาย ไม่ทำลายชีวิตประชาชน ไม่ลักขโมยทรัพย์สินของทางราชการ หรือของประชาชน ไม่ประพฤติผิดในกามต่อภรรยาสามีหรือบุตรของเพื่อนข้าราชการ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ของผู้บังคับบัญชา ของประชาชน ย่อมเป็นการกระทำที่ถูกต้องดีงามและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม

(2) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสังคม การปฏิบัติราชการด้วยสัมมากรรมันตะดังกล่าว ย่อมเป็นที่นิยมชมชอบของเพื่อนข้าราชการ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชา ประชาชน ชุมชน และสังคม ย่อมก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในหน่วยงาน ชุมชน และสังคมส่วนรวม

(3) เพื่อสร้างชุมชนและสังคมที่ดีมีความสุข เมื่อในหน่วยงาน ชุมชนหรือสังคม มีคนที่ประพฤติปฏิบัติถูกต้องดีงาม เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างคนในหน่วยงาน ชุมชนหรือสังคม หน่วยงาน ชุมชนหรือสังคม นั้นย่อมกลายเป็นหน่วยงาน ชุมชนหรือสังคมที่ดี มีความสงบสุขร่มเย็น ทุกคนในหน่วยงาน ชุมชนหรือสังคม ก็ได้รับความสุขตามไปด้วย

2) หลักปฏิบัติของการมีและใช้สัมมากรรมันตะ

(1) การดูแลตนเองให้มีสุขภาพ ที่ดีและปลอดภัยจากภัยอันตราย โดยการ ไม่คบคนพาล คบหาสมาคมกับบัณฑิต บุชาบุคคลที่ควรบูชา อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีเหมาะแก่การพัฒนาจิตใจและร่างกาย สร้างแต่คุณงามความดีบุญกุศล งดเว้นจากบาปทั้งปวง ไม่เสพย์สิ่งเสพติดต่าง ๆ เช่น ยาเสพติด สุรา บุหรี่ เป็นต้น

- (2) การมีครอบครัวที่อบอุ่น โดยมีผัวเดียวเมียเดียว เอาใจใส่เลี้ยงดูช่วยเหลือเกื้อกูลภรรยาสามีให้มีความสุขตามอัธยาศัย เลี้ยงดูบุตรและอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี บำรุงเลี้ยงดูมารดาบิดาและช่วยเหลือการทำงานท่าน ตลอดจนให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือญาติพี่น้อง
- (3) การมีจิตอาสา คอยช่วยเหลือผู้อื่นและประชาชนให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ลดความทุกข์ยากของผู้อื่น ให้โอกาสที่ถูกต้องถึงแก่อนุเคราะห์
- (4) การเป็นผู้ให้เสมอ บำเพ็ญทาน ประพฤติธรรม ให้การสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้อื่นและประชาชน ไม่คิดแต่จะเอาฝ่ายเดียว
- (5) การปฏิบัติราชการอย่างถูกต้อง เช่น พัฒนาปรับปรุงงานราชการ โดยยกเลิกงานที่ล้าสมัยหรือไม่จำเป็น ลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติราชการ อำนวยความสะดวกและให้บริการประชาชนอย่างมีคุณภาพ รวดเร็ว โปร่งใส มีอัธยาศัยไมตรี อย่างเสมอภาค และไม่เลือกปฏิบัติ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมตรวจสอบผลงาน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างมีระบบและมีมาตรฐาน วางเป้าหมายการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนเพื่อตอบสนองความคาดหวังของประชาชน
- (6) ปฏิบัติราชการตามพันธกิจให้ บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ วางระบบการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จัดการความเสี่ยง ติดตามประเมินผล ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน แยกเรื่องส่วนตัวออกจากตำแหน่งหน้าที่ราชการ เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงตน รักษาชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของราชการโดยรวม

การประยุกต์ใช้สัมมากรรมันตะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ สามารถสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมากรรมันตะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

สัมมากรรมันตะ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
การงานชอบ การกระทำที่ตรงตาม สุจริต สร้างสรรค์ ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่เบียดเบียน ไม่ทำร้าย ไม่ทำลายชีวิต ไม่ลักหรือทำลายทรัพย์สินผู้อื่น ไม่ไม่ประพฤตินิดในกาม การงานประจำวัน การการประพฤติปฏิบัติต่อกัน การกระทำโดยเจตนา	1. ยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง ถูกกฎหมาย เป็นธรรม 2. ให้บริการประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัยที่ดี ไม่เลือกปฏิบัติ 3. ให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้อง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง 4. ปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ รักษามาตรฐาน มีคุณภาพตรวจสอบได้ 5. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว โปร่งใส ตรวจสอบได้ 6. เคารพและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างตรงไปตรงมา 7. ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารอย่างเคร่งครัดและรวดเร็ว ไม่ถ่วงเวลาให้เนิ่นช้า 8. เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงตน รักษาชื่อเสียง และภาพลักษณ์

สัมมากัมมันตะ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
อย่างใดอย่างหนึ่ง	ของราชการโดยรวม 9. ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งการในหน้าที่ราชการโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบของทางราชการ 10. อุทิศเวลาของตนให้แก่ราชการ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการมิได้ 11. ต้องสุภาพเรียบร้อย สามัคคี ช่วยเหลือกันในการปฏิบัติราชการ 12. ต้อนรับ ให้ความสะดวก ความเป็นธรรม ให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน 13. รักษาชื่อเสียงของตนและรักษาเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนมิให้เสื่อมเสีย 14. วางตนเป็นกลางทางการเมืองในการปฏิบัติหน้าที่ราชการและในการปฏิบัติกรอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการว่าด้วยมารยาททางการเมืองของข้าราชการ 15. ไม่ปฏิบัติราชการอันเป็นการกระทำการข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน 16. ต้องไม่เป็นกรรมการผู้จัดการหรือ ผู้จัดการหรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท 17. ไม่กระทำการอื่นใดที่เป็นการก่อกวนก่อกอง ก่อตั้ง หรือขัดแย้งกันในการปฏิบัติราชการ 18. ไม่กระทำการอันเป็นการล่อลวงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ 19. ไม่ดูหมิ่น เหยียดหยาม กดขี่ หรือขัดแย้งประชาชนผู้ติดต่อราชการ 20. ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ 21. ไม่กระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว 22. ไม่กระทำความผิดอาญา 23. ปฏิบัติราชการตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี 24. การดูแลตนเองให้มีสุขภาพดีและปลอดภัยจากภัยอันตราย 25. การมีครอบครัวที่อบอุ่น บำรุงเลี้ยงดูบิดามารดา สงเคราะห์ญาติ 26. การเป็นผู้ให้ บำเพ็ญทาน ประพฤติธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นและประชาชน 27. ปฏิบัติราชการตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร 28. ปฏิบัติราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบ

4.3.3 การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะ

การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะ คือ การมีและใช้สัมมาอาชีวะในการปฏิบัติหน้าที่ราชการในทางที่ถูกต้องดีงาม ซื่อสัตย์สุจริต สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ

1) จุดประสงค์ของการมีและใช้สัมมาอาชีวะ

(1) เพื่อประสิทธิผลของงานราชการ

เป็นการปฏิบัติราชการที่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ตามแผนปฏิบัติราชการของกระทรวงและกรมต่างๆ คือการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน เกิดประโยชน์และความสงบสุขแก่ประชาชน

(2) เพื่อประสิทธิภาพของงานราชการ

เป็นการปฏิบัติราชการโดยใช้เงินงบประมาณให้เกิดความคุ้มค่าต่อการลงทุน ประหยัดงบประมาณ บริการประชาชนให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว มีการควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติราชการภายในหน่วยงาน

(3) เพื่อคุณภาพของงานราชการ

เป็นการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน สร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนผู้รับบริการ เปิดเผยและโปร่งใสในการปฏิบัติราชการ

(4) เพื่อการพัฒนาองค์กร

เป็นการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการ การพัฒนาทีมงานเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การ การพัฒนาปรับปรุงสารสนเทศที่ใช้ในการปฏิบัติราชการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศต่อไป

2) หลักปฏิบัติของการมีและใช้สัมมาอาชีวะ

(1) ไม่ทุจริตต่อหน้าที่ราชการ กล่าวคือไม่แสวงหาประโยชน์ที่มีขอบข่ายกฎหมายโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนเอง เช่น ไม่แสวงหาทรัพย์สินเงินทองของทางราชการไปเป็นประโยชน์ของตนเอง ไม่โกหกหลอกลวงบิดเบือนข้อเท็จจริงเอาทรัพย์สินเงินทองของประชาชนไปเป็นประโยชน์ของตนเอง

(2) มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ราชการ ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและประชาชน กล่าวคือ ทำงานในหน้าที่ให้เสร็จเรียบร้อย ไม่ปล่อยให้งานค้างค้ำเป็นดินพอกหางหมู ไม่ผัดวันประกันพรุ่งในการทำงาน

(3) ปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น กฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พุทธศักราช 2534 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2551 พระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2546 ระเบียบราชการ คำนายกหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ จริยธรรมข้าราชการพลเรือนตามประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน

(4) ปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างตรงไปตรงมา เช่น มีความรับผิดชอบการทำงาน เปิดเผยและโปร่งใส และพร้อมรับการตรวจสอบ กล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง

(5) ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างถูกต้องเหมาะสม

(6) มีhiriโอตตปะปะในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำความผิดต่อหน้าที่ราชการ เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน การประพฤติมิชอบ การฉ้อโกงหลอกลวงหรือบิบบังคับขู่เข็ญประชาชน การกดขี่ข่มเหงประชาชน การกลั่นแกล้งใส่ร้ายป้ายสีเพื่อนข้าราชการ ผู้บังคับบัญชา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

(7) เว้นจากการประกอบอาชีพเสริมที่ผิดกฎหมายและหรือศีลธรรม 5 ประการ ได้แก่ การค้ำมนุษย์ การค้าสัตว์มีชีวิตให้เขาเอาไปฆ่า การค้าอาวุธ การค้ายาพิษ การค้ายาเสพติด

การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ สามารถสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ ดังแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

สัมมาอาชีวะ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
การเลี้ยงชีพชอบ การประกอบอาชีพสุจริต เว้นจากการค้าขาย 5 ประการ 1. ค้ำมนุษย์ 2. ค้าสัตว์มีชีวิตให้เขาเอาไปฆ่า 3. ค้าอาวุธ 4. ค้ายาพิษ 5. ค้ายาเสพติด	1. ละเว้นจากการแสวงหาประโยชน์ที่มีชอบโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ ราชการ และไม่กระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม 2. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ให้บริการประชาชนโดยมีอัธยาศัยที่ดี และไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม 3. ต้องรักษาความลับของทางราชการ 4. ไม่อาศัยหรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน หาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น 5. ไม่กระทำการหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำการหาผลประโยชน์อันอาจทำให้เสียความเที่ยงธรรมหรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน 6. ไม่ปฏิบัติหรือไม่ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือไม่ปฏิบัติหรือไม่ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยทุจริต 7. ไม่ทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ 8. ซื่อสัตย์สุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ต่อตนเอง ผู้อื่น และประชาชน 9. ปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบราชการ และจริยธรรม

สัมมาอาชีวะ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
	10. ปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างตรงไปตรงมา ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างถูกต้องเหมาะสม 11. มีhiriโอตตปะปะในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ 12. เว้นจากการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายและหรือศีลธรรม 5 ประเภท ได้แก่ การค้ำมนุษย์ การค้าสัตว์มีชีวิตให้เขาเอาไปฆ่า การค้าอาวุธ การค้ายาพิษ การค้ายาเสพติด 13. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้

4.4 การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคหมวดสมาธิ

การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคหมวดสมาธิ เป็นการเพิ่มกำลังความเพียรพยายาม กำลังของสติ และกำลังความตั้งมั่นของจิตใจ ในการปฏิบัติราชการตามหลักอริยมรรคในหมวดปัญญาและหมวดศีล สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

4.4.1 การประยุกต์ใช้สัมมาวายามะ

การประยุกต์ใช้สัมมาวายามะ คือ การมีและใช้สัมมาวายามะในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความเพียรพยายาม ขยันอดทน เข้มแข็ง กล้าต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ และพัฒนาปรับปรุงงานราชการให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป จนสามารถก้าวไปถึงเป้าหมายการทำงานที่กำหนดไว้

1) จุดประสงค์ของการมีและใช้สัมมาวายามะ

(1) เพื่อก้าวข้ามปัญหาอุปสรรค

งานราชการทุกอย่างย่อมมีปัญหาลักษณะที่จะต้องแก้ไขเสมอ จำเป็นต้องอาศัยความเพียรพยายาม ความบากบั่น ความกล้าหาญ ความขยันอดทน และความเข้มแข็ง ในการต่อสู้เอาชนะปัญหาอุปสรรคดังกล่าว

(2) เพื่อการปรับปรุงพัฒนา

เพียงแต่การก้าวข้ามปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ ยังไม่ถือว่าเพียงพอต่อการปฏิบัติราชการ ยังต้องมีการพัฒนาปรับปรุงการทำงานต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้า ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก

(3) เพื่อก้าวไปให้ถึงเป้าหมาย

การปฏิบัติราชการต้องมีการพัฒนาปรับปรุงงานราชการให้เจริญก้าวหน้าไปให้ถึงเป้าหมายของงานราชการนั้นคือ การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร การปกครอง เพื่อความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของประเทศไทย ตลอดจนประโยชน์สุขของประชาชน

2) หลักปฏิบัติของการมีและใช้สัมมาวายามะ

ก) ลด ละ เลิก กำจัด และทำลาย จุดบกพร่อง ข้อเสีย ปัญหาของงานราชการและปัญหาของการปฏิบัติราชการ ได้แก่

(1) ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ถูก ต้องดงามของข้าราชการ เช่น ไม่มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม วินัย ไม่มีความซื่อสัตย์ ไม่กล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่มีจิตสำนึก ที่ดี ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่ยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน ไม่ยึดมั่น ในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์กร การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง การทุจริตคอร์รัปชัน และประพฤติมิชอบ การติดค่านิยมวัตถุนิยมและบริโภคนิยม การขาดจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ ต่อประโยชน์สาธารณะ การทำงานแบบฉาบฉวย ผิวเผิน ตบตา ไม่คำนึงถึงความคงทนถาวร ความเกียจคร้าน การยึดติดในวัฒนธรรมของระบบอุปถัมภ์ เป็นต้น

(2) ปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบราชการ ไม่อำนวยความสะดวกและบริการประชาชนอย่างเสมอภาค ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น ไม่คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง ไม่มุ่งผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพ ไม่ทำงานเชิงรุก เป็นต้น

(3) ปัญหางานราชการไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ เช่น ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เกิด ความคุ้มค่าใน เชิงภารกิจของรัฐ ไม่มีคุณภาพ ไม่มีผู้รับผิดชอบผลงาน ไม่เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและประโยชน์สุขของประชาชน อย่างยั่งยืน เป็นต้น

ข) ป้องกันจุดบกพร่อง ข้อเสีย ปัญหาของงานราชการและปัญหาของการปฏิบัติราชการ ดังกล่าวไว้ในข้อ ก) ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

นอกจากการลด ละ เลิก กำจัด ทำลาย จุดบกพร่อง ข้อเสีย และปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังต้องทำการป้องกันเรื่องดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ล่วงหน้า ด้วย **พุทธทาสภิกขุ** กล่าวว่า ในความเพียรนั้น มีความอดทนเจืออยู่อย่างแยกออกไม่ได้ ซึ่งมีคุณลักษณะของความ มั่นคง อดทนในการทำความดี รักษาความถูกต้องไว้ ถ้าคนถือหลักอันนี้ในโลกนี้ก็ไม่มีการคอร์รัปชัน ไม่มีการทำบาปหรืออาชญากรรมทั้งหลาย รักษาความถูกต้องในการประกอบอาชีพไว้ได้⁶ **พุทธทาสภิกขุ** กล่าวไว้อีกว่า ผู้ใดครุ่นคิดอยู่ด้วยอุกุศลวิตก 3 ประการคือ กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก พระพุทธองค์เรียกว่าผู้เกียจคร้าน ส่วนผู้ที่มีความเพียรเผากิเลสอยู่เนื่องเนือง เรียกว่าผู้ขยัน⁷

ค) รักษาสิ่งที่เป็นข้อดี มีประโยชน์ต่อส่วนรวม

ข้อดีซึ่งมีประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้นต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืนตลอดไป เช่น หลักราชการ 10 ประการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้

⁶ พุทธทาสภิกขุ, **โพธิปักขิยธรรมประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทธาดา พับลิเคชั่น จำกัด, 2550), หน้า 240 – 241.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 241 – 242.

ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2457 เพื่อให้ข้าราชการน้อมนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติอันจะยังประโยชน์ต่อตนเอง และประเทศชาติ อันประกอบด้วย หลักความสามารถ หลักความเพียร หลักความมีไหวพริบ หลักความรู้เท่าถึงการ หลักความซื่อตรงต่อหน้าที่ หลักความซื่อตรงต่อคนทั่วไป หลักความรู้จักนิสัยคน หลักความรู้จักผ่อนผัน หลักความมีหลักฐาน และหลักความจงรักภักดี นับเป็นหลัก ราชการที่สำคัญและมีคุณประโยชน์เป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติราชการ หากข้าราชการในปัจจุบันได้น้อมนำไปปฏิบัติแล้ว จะเป็นคุณูปการอย่างที่สุดต่อระบบราชการ ต่อประชาชน และต่อประเทศชาติ เป็นหลักราชการที่ควรได้รับการรักษาไว้โดยการน้อมนำไปปฏิบัติ

ง) พัฒนางานราชการในตำแหน่งหน้าที่ของตนเองให้ดีและเจริญก้าวหน้า ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ข้าราชการพลเรือนทุกตำแหน่งมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้ ราชการแผ่นดินในส่วนที่ตนรับผิดชอบเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม ประโยชน์จะเกิดขึ้นได้จากการ ปฏิบัติราชการให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ เพราะจะส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศชาติ และประโยชน์สุขของประชาชน

การประยุกต์ใช้สัมมาวายามะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ สามารถสรุป เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ ดังแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาวายามะเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

สัมมาวายามะ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
ความเพียรชอบ ความเพียรพยายามในทางที่ ดีงามชอบธรรม ป้องกัน ความชั่ว กำจัดความชั่ว สร้างความดี รักษาความดี ให้อยั่งยืนและไพบุลย์ ความ บากบั่น ความกล้าหาญ ความอดทน	1. ลด ละ เลิก กำจัด จุดบกพร่อง ข้อเสีย ปัญหาของงาน ราชการและปัญหาของการปฏิบัติราชการ ได้แก่ 1.1 ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องดีงามของข้าราชการ เช่น - ไม่มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม วินัย - ไม่มีความซื่อสัตย์ ไม่กล้ายืนหยัดใน สิ่งที่ ถูกต้อง - ไม่มีจิตสำนึกที่ดี ไม่มีความ รับผิดชอบ - ไม่ยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติ เหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน - ไม่ยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพของ องค์กร 1.2 ปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้อง เช่น - ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ

สัมมาวายามะ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
	ราชการ - ไม่อำนวยความสะดวกและบริการประชาชนอย่างเสมอภาค - ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น - ไม่คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง - ไม่มุ่งผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพ - ไม่ทำงานเชิงรุก 1.3 ปัญหาราชการไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ - ไม่มีประสิทธิผล ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ - ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ - ไม่มีคุณภาพ ไม่มีผู้รับผิดชอบผลของงาน - ไม่เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและประโยชน์สุขของประชาชน อย่างยั่งยืน 2. ป้องกันจุดบกพร่อง ข้อเสีย ปัญหาของงานราชการและปัญหาของการปฏิบัติราชการ ดังกล่าวไว้ใน ข้อ 1. ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 3. รักษาสิ่งที่เป็นข้อดีมีประโยชน์ต่อส่วนรวมไว้ เช่น หลักราชการ 10 ประการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2457 4. พัฒนางานราชการในตำแหน่งหน้าที่ของตนเองให้ดีและเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

4.4.2 การประยุกต์ใช้สัมมาสติ

การประยุกต์ใช้สัมมาสติ คือ การมีและใช้สัมมาสติในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ ไม่ประมาทเลินเล่อ เผอเรอ หลงลืม ในกิจการงานต่าง ๆ

1) จุดประสงค์ของการมีและใช้สัมมาสติ

(1) เพื่อลดความวิตกกังวล

ความวิตกกังวลก็คือวิจิติจิต อันเป็นนิเวศธรรมชนิดหนึ่งที่ทำให้ หั จิตใจเกิดความลังเลสงสัย ไม่แนใจ ไม่กล้าตัดสินใจในการปฏิบัติราชการ เป็นเครื่องปิดกั้น

สติปัญญา ทำให้ชักช้าเสียเวลาในการปฏิบัติราชการ ตัดสินใจผิดพลาดได้ เกิดความเสียหายต่อราชการ ดังนั้นความวิตกกังวลจึงเป็นสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา ควรลดหรือขจัดให้หมดไป

(2) เพื่อป้องกันความผิดพลาด

การตัดสินใจที่ผิดพลาดย่อมนำไปสู่การกระทำที่ผิดพลาด การกระทำที่ผิดพลาดย่อมนำไปสู่ความเสียหายในทางทรัพย์สิน เงินทอง เวลา บุคลากร หรือความเสียหายประเภทอื่น ๆ ซึ่งล้วนเป็นความสูญเสียไม่มากนักน้อย ความผิดพลาดจึงเป็นสิ่งที่ควรป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น โดยการปฏิบัติราชการด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ

(3) เพื่อป้องกันความเสียหาย

ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจากความผิดพลาด ย่อมเป็นความสูญเสียที่ไม่มีใครปรารถนาให้เกิดขึ้น เพราะบางครั้งอาจเป็นความสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักและเป็นที่ยิ่งของครอบครัวไป บางครั้งอาจเป็นความสูญเสียทรัพย์สินเงินทองสิ่งของอันเป็นที่หวงแหนไป ความสูญเสียเหล่านี้บางครั้งก็ไม่อาจตีค่าหรือราคาได้เพราะเป็นสิ่งที่มีความหมายจิตใจ อย่างไรก็ตามไม่ว่าความสูญเสียประเภทใดก็ไม่มีใครต้องการให้เกิดขึ้น ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายและความสูญเสีย ข้าราชการจึงต้องฝึกฝนตนเองให้มีสติอยู่ตลอดเวลาและใช้สติให้ทันทั่วทั้งในการป้องกันมิให้เกิดความเสียหายขึ้นในการปฏิบัติราชการ

2) หลักปฏิบัติของการมีและใช้สัมมาสติ

(1) ไม่ประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติราชการ

เอาใจใส่ไม่ปล่อยปละละเลย ไม่เลินเล่อ ไม่เฉื่อยชล่าช้า ไม่ปล่อยทิ้งงานไว้ให้ค้างค้ำ ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง เพราะอาจจะทำให้งานล่าช้า ไม่ทันเวลาที่กำหนดไว้ อาจเกิดความเสียหายแก่ราชการและประชาชน ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เกิดผลดีหรือความก้าวหน้าแก่ราชการด้วยความตั้งใจ อุทิศตน เอาใจใส่และรักษาประโยชน์ของทางราชการ อุทิศเวลาของตนให้แก่ราชการ ไม่ละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการ ไม่ประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการ

(2) คิดก่อนจะพูดหรือทำ ไม่สร้างปัญหา

การปฏิบัติราชการต้องใช้ทั้งความคิด คำพูด และการกระทำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลรอบข้างทั้งประชาชน ผู้บังคับบัญชา ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนข้าราชการ คำพูดและการกระทำย่อมออกมาจากความคิด หากคิดผิดก็นำไปสู่การพูดและการกระทำในทางที่ผิดและก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ฉะนั้นควรคิดใคร่ครวญให้รอบคอบเสียก่อนที่จะพูดหรือกระทำในการปฏิบัติราชการ เพื่อป้องกันปัญหาและความเสียหายที่จะตามมา และเพื่อให้เกิดผลดีหรือความก้าวหน้าแก่งานราชการ

(3) ระลึกถึงในสิ่งที่ดี เป็นคุณ เป็นประโยชน์

สิ่งที่ดี ๆ เป็นคุณ เป็นประโยชน์ที่ข้าราชการควรระลึกถึงอยู่เสมอ ในการปฏิบัติราชการ เช่น การปฏิบัติราชการให้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบราชการ วินัยข้าราชการ มาตรฐานทางจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน จรรยาข้าราชการพลเรือน หลักธรรมาภิบาลของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย ศีลธรรม คุณธรรม และ

หลักธรรมต่าง ๆ ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่นำไปสู่ความดีงาม ความสุข ความเจริญ และประโยชน์อันจะเกิดแก่ราชการ เป็นต้น

(4) มีความตระหนักถึงประโยชน์ตามเป้าหมายที่วางไว้ เช่น ผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานราชการ คุณภาพของการบริการประชาชน การพัฒนางานราชการ ประโยชน์ของประเทศชาติในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การปกครอง ตลอดจนประโยชน์สุขของประชาชน

การปฏิบัติราชการในหน้าที่ของตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะและความสามารถของตนเอง

การปฏิบัติราชการตามภารกิจในหน้าที่ของตน ไม่ก้าวก่าย รั้งงานในหน้าที่ของตนเองและทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จเรียบร้อยโดยไม่ไปก้าวก่ายงานในหน้าที่ของผู้อื่น

การปฏิบัติราชการโดยไม่หลงประเด็นหรือสับสน รั้งงานและเข้าใจงานในหน้าที่ให้ถูกต้องชัดเจน แล้วตั้งใจทำงานนั้นให้สำเร็จเรียบร้อยเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ข้ามขั้นตอน และจัดลำดับความสำคัญและลำดับกำหนดเวลาแล้วเสร็จของงานแต่ละเรื่องไว้ และทำงานให้สำเร็จเป็นเรื่องๆ ไปตามลำดับความสำคัญและกำหนดเวลาแล้วเสร็จดังกล่าว

การประยุกต์ใช้สัมมาสติเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ สามารถสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ ดังแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาสติเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

สัมมาสติ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
ความระลึกรู้ชอบ ระลึก ร้อยอยู่กับกายทุกอิริยาบถของการเคลื่อนไหวและใจที่รู้สึกนึกคิดอยู่ ไม่ปล่อยใจไปตามสิ่งยั่วยวน มีใจเป็นปกติไม่หวั่นไหว จดจำการกระทำที่ผ่านมาแล้วได้ ความมีสมปกติตามปกติ ไม่บ้า ไม่เมา ไม่หลับ	1. ไม่ประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติราชการ 2. คิดก่อนจะพูดหรือทำ ไม่สร้างปัญหา 3. ระลึกถึงในสิ่งที่ดี เป็นคุณ เป็นประโยชน์อยู่เสมอ เช่น 3.1 ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน 3.2 จรรยาข้าราชการพลเรือน 3.3 วินัยข้าราชการพลเรือน 3.4 มาตรฐานทางจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ 3.5 หลักธรรมาภิบาลของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี 3.6 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย 3.7 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ 4. มีความตระหนักถึงประโยชน์ตามเป้าหมายที่วางไว้ตลอดเวลา 4.1 ผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ของงานราชการ คุณภาพของการบริการประชาชน การพัฒนางานราชการ 4.2 ประโยชน์ของประเทศชาติ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม

สัมมาสติ	การแก้ปัญหของการปฏิบัติราชการ
	การเมือง การบริหาร การปกครอง 4.3 ประโยชน์สุขของประชาชน

4.4.3 การประยุกต์ใช้สัมมาสมาธิ

การประยุกต์ใช้สัมมาสมาธิ คือ การมีและใช้สัมมาสมาธิในการปฏิบัติราชการด้วยจิตใจที่มั่นคง ไม่หวั่นไหว เข้มแข็ง อดทน แน่วแน้อยู่ในกิจการงาน มุ่งมั่นไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ

1) จุดประสงค์ของการมีและใช้สัมมาสมาธิ

(1) เพื่อไม่ให้เปลี่ยนแปลงหลักการและอุดมการณ์ที่ถูกต้องดีงาม เนื่องจากการปฏิบัติราชการเป็นการให้บริการสาธารณะอันเป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุขของส่วนรวมซึ่งเป็นหลักการของงานราชการที่ต้องยึดถือปฏิบัติตลอดไป ไม่ให้ย่อหย่อน หละหลวม หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมลง ข้าราชการจึงต้องฝึกอบรมจิตใจตนเองให้เข้มแข็งและมั่นคงในหลักการของงานราชการดังกล่าวไว้ตลอดเวลา

(2) เพื่อไม่ให้หวั่นไหวต่อสิ่งชั่วร้าย

สิ่งชั่วร้ายให้ข้าราชการหวั่นไหวมีมากมาย เช่น ผลประโยชน์เป็นทรัพย์สินเงินทองอันมิชอบด้วยกฎหมาย ลาภยศสรรเสริญสุขอันมิควรได้ ตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงขึ้น ปัจจัยสี่ที่เกินความจำเป็น หูรุกรามเพื่อยล้า เสรีสุรายเกินฐานะและรายได้ ความสะดวกสบายสนุกสนานในสังคมวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ไม่ว่า บ้าน รถยนต์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องประดับตกแต่งราคาแพง เป็นต้น ข้าราชการจึงต้องฝึกฝนอบรมจิตใจตนเองให้รู้จัก ความพอดีพอเพียงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเปรียบเสมือน พระบิดาของข้าราชการได้พระราชทานแนะนำไว้ และต้องตั้งมั่นอยู่ในความพอดีและพอเพียงอยู่เสมอ

(3) เพื่อไม่ให้ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง

การปฏิบัติราชการย่อมมีปัญหาอุปสรรคมาขัดขวางความสำเร็จของงานมากมาย ทั้งอุปสรรคภายในตนเองที่มีกิเลสตัณหาเต็มจิตใจ อุปสรรคภายนอกที่เป็นเพื่อน ข้าราชการ ผู้บังคับบัญชา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และประชาชนที่มาขอรับบริการ ตลอดจนอุปสรรคที่เกิดจากงานที่ทำซึ่งมีความยากง่ายแตกต่างกัน การจะฝ่าฟันเอาชนะปัญหาอุปสรรคดังกล่าวและก้าวผ่านพ้นไปได้ ต้องใช้ความเข้มแข็งและมั่นคงทางจิตใจ ต้องอาศัยจิตใจที่สงบตั้งมั่นและแจ่มใส เพื่อให้เกิดปัญญาในการต่อสู้ยับยั้งและแก้ไขปัญหาอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วง

(4) เพื่อปฏิบัติตามหลักการที่วางไว้อย่างสม่ำเสมอ

การปฏิบัติราชการเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าของงานราชการอย่างยั่งยืน เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืนตลอดไป จำเป็นต้องรักษาและเพิ่มพูนการปฏิบัติราชการตามหลักการและอุดมการณ์ที่ถูกต้องดีงามไว้และให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ต้องรักษาความไม่หวั่นไหวต่อสิ่งชั่วร้ายไว้ให้ได้อยู่เสมอ และต้องไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคทั้งปวงตลอดไป

เมื่อปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้ได้อย่างสม่ำเสมอ ย่อมก่อให้เกิดความก้าวหน้าที่ยั่งยืนแก่งานราชการ เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติสืบไป ซึ่งต้องอาศัยจิตใจที่ตั้งมั่นและมั่นคงอยู่ตลอดเวลา

2) หลักปฏิบัติของการมีและใช้สัมมาสมาธิ

(1) ปฏิบัติราชการตามกฎหมาย ระเบียบราชการ กฎ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติราชการต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงามไว้ให้มั่นคง โดยเป็นความถูกต้องตามวินัยแม่บทของสังคมซึ่งได้แก่ กฎหมาย ระเบียบราชการ กฎ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับงานในตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนเอง เพื่อเป็นหลักประกันการปฏิบัติตามระเบียบวิธีการที่ถูกต้องของงานราชการ เป็นการพัฒนางานราชการให้เป็นไปตามวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง และเกิดความก้าวหน้าแก่งานราชการ

(2) ปฏิบัติราชการโดยมีวินัยของข้าราชการ การปฏิบัติราชการต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงามตามวินัยของข้าราชการไว้ให้มั่นคง เพื่อเป็นหลักประกันในการพัฒนาข้าราชการให้เป็นคนดี มีวินัย ไม่กระทำความผิดในตำแหน่งหน้าที่ราชการ ปฏิบัติราชการให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง

(3) ปฏิบัติราชการอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของข้าราชการ

การปฏิบัติราชการนอกจากการยึดมั่นในความถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบราชการ กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ แล้ว ยังต้องยึดมั่นในความถูกต้องตามศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม และจรรยาบรรณของข้าราชการอีกด้วย เพื่อเป็นหลักประกันในการรักษาความเป็นคนดีมีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามของข้าราชการไว้ให้ยั่งยืน ไม่ให้เสื่อมเสียชั่วบ้างเป็นครั้งคราว

(4) ปฏิบัติราชการด้วยความตั้งใจ จริงใจ และจริงจัง การปฏิบัติราชการต้องอาศัยการมีสัจจะต่อตนเองในการรักษาความตั้งใจและความจริงใจในการปฏิบัติราชการตามกฎหมาย ระเบียบราชการ กฎ ข้อบังคับที่ดี ในการปฏิบัติราชการตามวินัยข้าราชการที่ดี ในการปฏิบัติราชการอย่างมีศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม และจรรยาบรรณของข้าราชการที่ดี เพื่อรักษาความยั่งยืนและเพิ่มพูนความสมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้น ตลอดจนรักษาความเอาจริงเอาจังในการปฏิบัติราชการ ไม่เลอะเลื่อย จีบจืด เพื่อให้งานราชการบังเกิดความเจริญก้าวหน้าไพบุลย์ ส่งผลต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร การปกครอง ให้ยั่งยืนตลอดไป

การประยุกต์ใช้สัมมาสมาธิเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ สามารถสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ ดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 สรุปตัวอย่างการประยุกต์ใช้สัมมาสมาธิเพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

สัมมาสมาธิ	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
ความมีจิตใจตั้งมั่น จิตใจ มั่นคง ไม่หวั่นไหว แน่วแน่	1. ปฏิบัติราชการตามกฎหมาย ระเบียบราชการ กฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง 2. ปฏิบัติราชการโดยมีวินัยของข้าราชการ 3. ปฏิบัติราชการอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของข้าราชการ 4. ปฏิบัติราชการด้วยความตั้งใจ จริงใจ และจริงจัง ในการแก้ปัญหาราชการและปัญหาของการปฏิบัติราชการ 5. มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามเป็นปกตินิสัย เช่น - มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม วินัย - มีความซื่อสัตย์ กล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง - มีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบ - ยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน - ยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์กร 6. มุ่งมั่นในการปฏิบัติราชการด้วยวิธีปฏิบัติราชการที่ ถูกต้อง เช่น - ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบราชการ - อำนวยความสะดวกและบริการประชาชนอย่างเสมอภาค - เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น - คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง - มุ่งผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพ - ทำงานเชิงรุก 7. มุ่งมั่นในการปฏิบัติราชการให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ เช่น - มีประสิทธิผล เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ - มีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ - มีคุณภาพ รับผิดชอบต่อผลของงาน - เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและประโยชน์สุขของประชาชน อย่างยั่งยืน

สัมมนา	การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
	8. ป้องกันจุดบกพร่อง ข้อเสีย ปัญหาของงานราชการและปัญหาของการปฏิบัติราชการ ดังกล่าวไว้ในข้อ 1. ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 9. รักษาสิ่งที่เป็นข้อดีมีประโยชน์ ต่อส่วนรวมไว้ เช่น หลักการ 10 ประการ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2457 10. พัฒนางานราชการในตำแหน่งหน้าที่ของตนเองให้ดีและเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป 11. มุ่งมั่นและตั้งใจปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กติกา หลักการต่อไปนี - ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน - จรรยาข้าราชการพลเรือน - วินัยข้าราชการพลเรือน - มาตรฐานทางจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ - หลักธรรมาภิบาลของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี - คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย - การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ 12 มีความตระหนักถึงประโยชน์ตามเป้าหมายที่วางไว้ตลอดเวลา - ผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพของงานราชการ คุณภาพของการบริการประชาชน การพัฒนางานราชการ - ประโยชน์ของประเทศชาติ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การปกครอง - ประโยชน์สุขของประชาชน

4.5 การประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ร่วมกับหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

เนื่องจากหลักอริยมรรคมีองค์ 8 มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมอื่นๆ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 หลักปฏิจจนสมุปปาต หลักอิทัปปัจจยตา หลักไตรสิกขา หลักไตรลักษณ์ และ มีหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 หลักกฏแห่งกรรม หลักธรรมธาตุ 4 หลักธรรมชั้น 5 หลักธรรมอายตนะภายใน 6 หลักกฏแห่งกรรม จึงขอเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 และหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ โดยสามารถสรุปแนวทางการประยุกต์ได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4.9 สรุปแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ร่วมกับหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์		การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	
หลักอริยมรรคมีองค์ 8	หลักธรรมที่เกี่ยวข้องและที่ส่งเสริมการปฏิบัติ	สิ่งที่แก้ไข	ผลของการแก้ไข
สัมมาทิฐิ	อริยสัจ 4 ปฏิจจนสมุปปาต อิทัปปัจจยตา ธาตุ 4 ชั้น 5 ไตรลักษณ์ อายตนะภายใน 6 กฏแห่งกรรม สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อิทธิบาท 4 ในส่วนฉันทะ,วิมังสา อินทรีย์ 5 ในส่วนศรัทธา,ปัญญา พละ 5 ในส่วนศรัทธา,ปัญญา โพชฌงค์ 7 ในส่วนธัมมวิจยะ ไตรสิกขา ในส่วนปัญญา	การขาด ปัญญาที่เห็นถูกต้องดีงามตามความเป็นจริง	1. การพัฒนาตัวข้าราชการหรือพลติกรรมของข้าราชการเพื่อให้เป็นข้าราชการที่ดี มีคุณภาพจิตดี มีสมรรถภาพจิตดี มีสุขภาพจิตดี มีคุณธรรม มีวินัย มีศีลธรรม มีจริยธรรม มีจรรยาข้าราชการ 2. การพัฒนาวิธีการปฏิบัติราชการ - ปฏิบัติราชการถูกต้องตาม
สัมมาสังกัปปะ	ชั้น 5 ในส่วนเวทนา สัญญาสังขาร อายตนะภายใน 6 ในส่วนใจ กฏแห่งกรรม ในส่วนมโนกรรม สติปัฏฐาน 4	การขาด ความคิดที่ถูกต้องดีงามมโนกรรมเป็นมโนทุจริต	กฎหมายและระเบียบราชการ - ปฏิบัติราชการถูกต้องตามหลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์		การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	
หลักอริยมรรค มีองค์ 8	หลักธรรมที่เกี่ยวข้องและที่ ส่งเสริมการปฏิบัติ	สิ่งที่แก้ไข	ผลของการแก้ไข
	สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7		ของการบริหาร กิจการ บ้านเมืองที่ดี ได้แก่ หลักการ บริหารจัดการ ภาครัฐแนวใหม่
สัมมาวาจา	อายตนะภายใน 6 ในส่วนลิ้น กฏแห่งกรรม ในส่วนวจีกรรม ไตรสิกขา ในส่วนศีล สติปัฏฐาน 4 สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7	คำพูดที่ไม่ถูกต้อง ดั่งาม วจีกรรมเป็นวจี ทุจริต	หลักค่านิยม ประชาธิปไตย หลักประชาธิปไตย และหลักความ รับผิดชอบ ทางการบริหาร - ปฏิบัติราชการ ถูกต้องตามหลัก คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม 3. การพัฒนางาน ราชการ โดยงานราชการมี - ประสิทธิภาพ - ประสิทธิภาพ - คุณภาพ - การพัฒนา องค์กรทุกระดับ - เพื่อพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การ ปกครอง การ บริหาร ความ สงบเรียบร้อย และความมั่นคง

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์		การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	
หลักอริยมรรค มีองค์ 8	หลักธรรมที่เกี่ยวข้องและที่ ส่งเสริมการปฏิบัติ	สิ่งที่แก้ไข	ผลของการแก้ไข
			ของ ประเทศชาติที่ ยั่งยืน - เพื่อประโยชน์ สุขที่ยั่งยืนของ ประชาชน - เพื่อประโยชน์ที่ ยั่งยืนของ ประเทศชาติ
สัมมากัมมันตะ	ธาตุ 4 ชันธ 5 ในส่วนรูป आयตนะ 6 ในส่วนตา หู จมูก กาย กุณแห่งกรรม ในส่วนกายกรรม ไตรสิกขา ในส่วนศีล สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7	ความประพฤติที่ ไม่ถูกต้องดีงาม กายกรรมเป็นกาย ทุจริต	

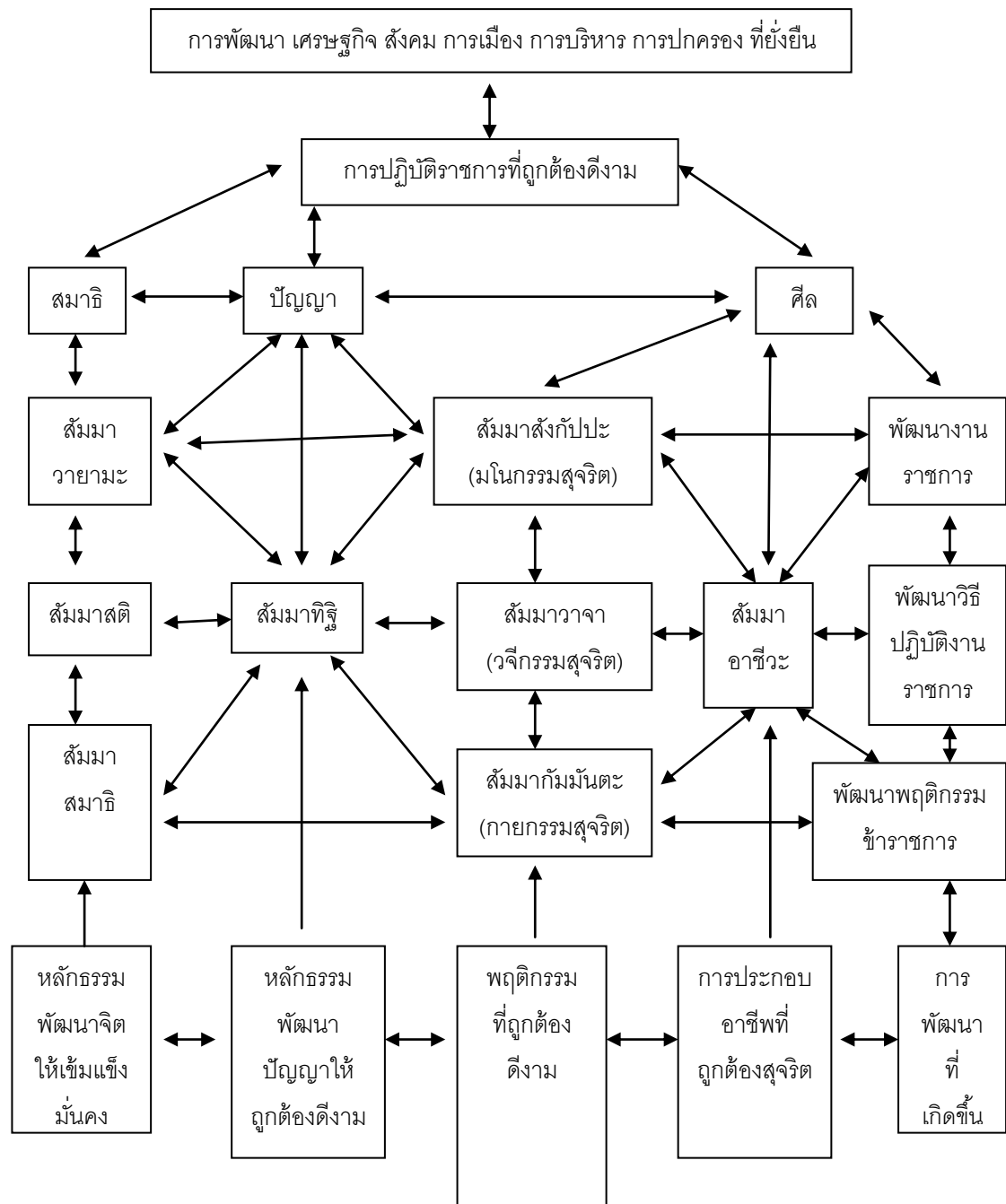
หลักธรรมที่นำมาประยุกต์		การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	
หลักอริยมรรค มีองค์ 8	หลักธรรมที่เกี่ยวข้องและที่ ส่งเสริมการปฏิบัติ	สิ่งที่แก้ไข	ผลของการแก้ไข
สัมมาอาชีวะ	อิทธิบาท 4 สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อินทริย์ 5 พลละ 5 โพชฌงค์ 7 ไตรสิกขาในส่วนศีล	การดำรงชีวิตอยู่ อย่างไม่ถูกต้อง การประกอบ อาชีพที่ทุจริต เช่น ฉ้อโกง หลอกลวง ทุจริต คอร์รัปชัน ค้ำมนุษย์ ค้าอาวุธ ค้ายาพิษ ค้ายา เสพติด เป็นต้น	

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์		การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	
หลักอริยมรรค มีองค์ 8	หลักธรรมที่เกี่ยวข้องและที่ ส่งเสริมการปฏิบัติ	สิ่งที่แก้ไข	ผลของการแก้ไข
สัมมาวาายามะ	สัมมปปธาน 4 สติปัฏฐาน 4 อินทริย์ 5 ในส่วนวิริยะ พละ 5 ในส่วนวิริยะ อิทธิบาท 4 ในส่วนวิริยะ โพชฌงค์ 7 ในส่วนวิริยะ ไตรสิกขา ในส่วนสมาธิ	จิตใจที่ขลาดกลัว อ่อนแอ ไม่ อดทน ไม่เข้มแข็ง ไม่มี ความพยายาม	
สัมมาสติ	สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อินทริย์ 5 ในส่วนสติ พละ 5 ในส่วนสติ อิทธิบาท 4 ในส่วนจิตตะ โพชฌงค์ 7 ในส่วนสติ ไตรสิกขาในส่วนสมาธิ	จิตใจระส่ำระสี้ได้ รวดเร็วทัน ความคิด ที่ไม่ดี อารมณ์ ความรู้สึกที่ไม่ดี พฤติกรรมที่ไม่ดี	

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์		การแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ	
หลักอริยมรรค มีองค์ 8	หลักธรรมที่เกี่ยวข้องและที่ ส่งเสริมการปฏิบัติ	สิ่งที่แก้ไข	ผลของการแก้ไข
สัมมาสมาธิ	สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อิทธิบาท 4 ในส่วนจิตตะ อินทรีย์ 5 ในส่วนสมาธิ พละ 5 ในส่วนสมาธิ โพชฌงค์ 7 ในส่วนปิติ ปัสสัทธิ สมาธิ อุเบกขา ไตรสิกขา ในส่วนสมาธิ	จิตใจไม่มั่นคงและ ไม่ตั้งมั่นในความ ถูกต้องดีงาม โดย หวั่นไหวไปตาม สภาพแวดล้อมที่ ไม่ถูกต้องดีงาม	

4.6 การประยุกต์เชิงปฏิบัติการตามหลักมรรคสมังคี และหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจนูปบาท เพื่อแก้ปัญหของการปฏิบัติราชการ

เนื่องจากการประยุกต์หลักอริยมรรคมีองค์ 8 และหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหของการปฏิบัติราชการนั้นต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนทั้ง 8 องค์ตามหลักมรรคสมังคี เพื่อให้บังเกิดผลตามหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจนูปบาทของหลักอริยสัจ 4 ที่ว่าสรรพสิ่งต่างอิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้นหรือดับไปตามเหตุตามปัจจัย โดยมุ่งไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การปกครองที่ยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการประยุกต์เชิงปฏิบัติการตาม หลักมรรคสมังคีและหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจนูปบาท โดยสรุปแนวทางการประยุกต์ได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 4.1 สรุปแนวทางการประยุกต์เชิงปฏิบัติการตามหลักมรรคสมัยคี่ และหลักอหิปปัจจยตา ปฏิจจนูปบาท เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

ตามแผนภาพที่ 4.1 อธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1. สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ในทางกลับกันสัมมาทิฐิก็เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ได้เช่นเดียวกัน (อิทัปปัจจยตา ปฏิจจุสฺสบาท)

2. สัมมาทิฐิ เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา และสัมมากัมมันตะ ในทางกลับกัน สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา และสัมมากัมมันตะ ก็เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิได้เช่นเดียวกัน (อิทัปปัจจยตา ปฏิจจุสฺสบาท)

3. สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ก็เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา และสัมมากัมมันตะ ในทางกลับกัน สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา และสัมมากัมมันตะ ก็เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิได้เช่นเดียวกัน (อิทัปปัจจยตา ปฏิจจุสฺสบาท)

4. สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา และสัมมากัมมันตะ เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดสัมมาอาชีวะ ในทางกลับกัน สัมมาอาชีวะก็เป็นเหตุปัจจัยให้เกิด สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา และสัมมากัมมันตะได้เช่นเดียวกัน (อิทัปปัจจยตา ปฏิจจุสฺสบาท)

5. เมื่อสัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เกิดขึ้นพร้อมครบถ้วนในตัวข้าราชการ ที่เรียกว่ามรรคสมังคี ก็จะเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมของข้าราชการ เป็นการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องดีงามของข้าราชการให้เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงาม พฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามก็เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการพัฒนาวิธีปฏิบัติราชการที่ต้องดีงามต่อไป และเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการพัฒนางานราชการต่อไป ในที่สุด (อิทัปปัจจยตา ปฏิจจุสฺสบาท) ปัญหาของการปฏิบัติราชการทั้งสามด้านดังกล่าวคือ ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องดีงามของข้าราชการ ปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องดีงามของข้าราชการ และ ปัญหางานราชการไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ ก็เป็นอันได้รับการแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ข้าราชการจะมีคุณสมบัติเพียบพร้อมทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา การปฏิบัติราชการก็จะเกิดความถูกต้องดีงาม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร และการปกครองของประเทศอย่างยั่งยืน (อิทัปปัจจยตา ปฏิจจุสฺสบาท)

6. การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การปกครองของประเทศอย่างยั่งยืน ย่อมส่งผลดีต่อการปฏิบัติราชการที่ต้องดีงาม และย่อมส่งผลดีต่อการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ของข้าราชการให้มั่นคงและเข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อรักษา สภาพของอริยมรรคมีองค์ 8 ให้ยั่งยืนตลอดไป (อิทัปปัจจยตา ปฏิจจุสฺสบาท)